

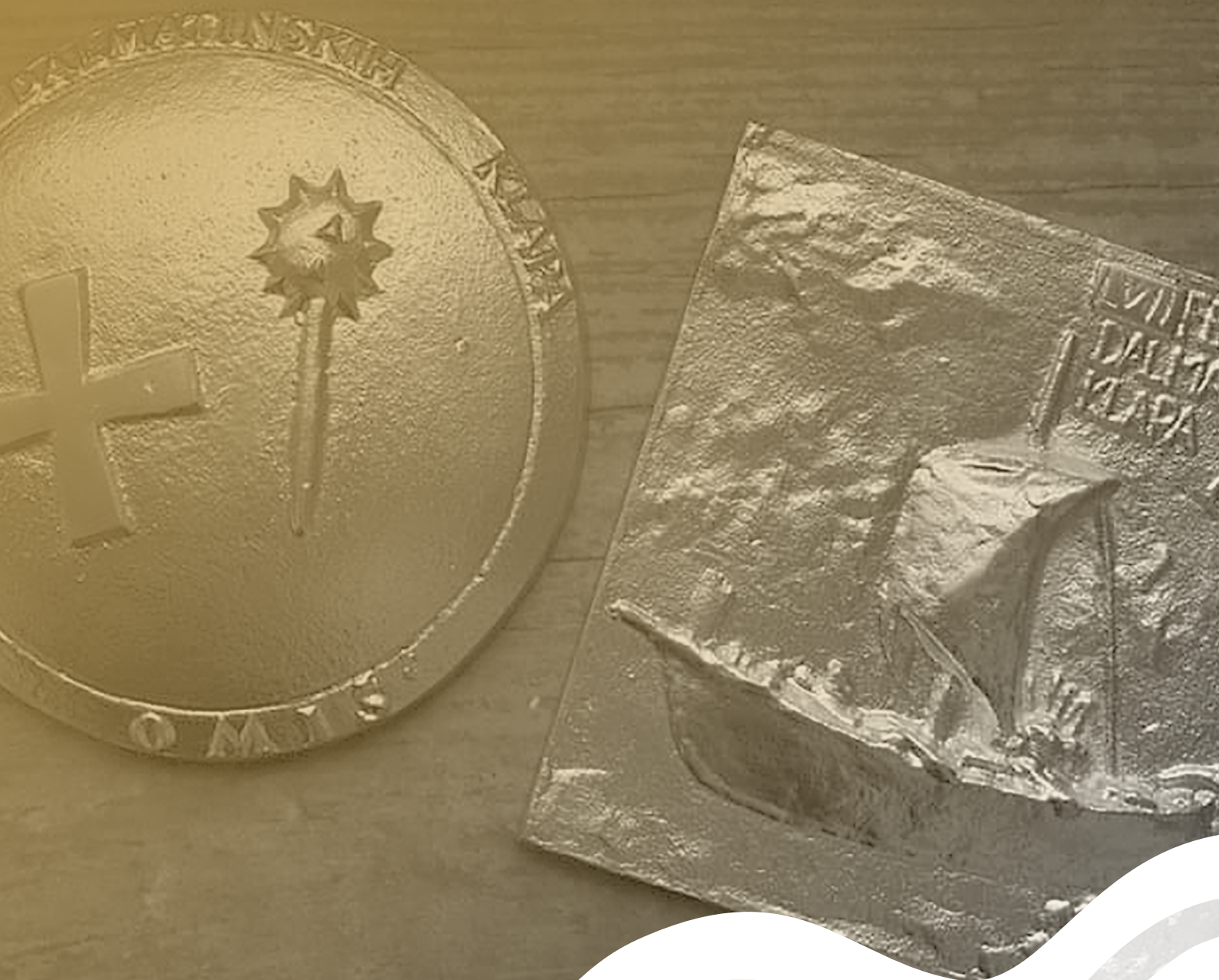
PROSINAC 2023.
GODINA XXI

GLASILO HRVATSKOG KULTURNOG DRUŠTVA U MARIBORU BROJ: 39

CROATA

PARTIZANSKA 12, 2000 MARIBOR / www.hkdm.si

 HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO MARIBOR

Kazalo

- 03 Koraljka Čeh, predsjednica HKDM: UVODNA RIJEČ
-
- 04 Gordana Štrković-Tomaško: POTRESNE KRONIKE
- 07 Koraljka Čeh: TANGENTA ILI DODIRNICA
- 10 Marijan Mirt: X. JUBILARNA LIKOVNA KOLONIJA MILENA LAH
- 12 Koraljka Čeh: UKULELE NO STRESS
- 14 Koraljka Čeh: GLAZERJEVA LISTINA MARIJANU MIRTU
- 15 INTERVJU - MARIJAN MIRT
- 18 Koraljka Čeh: HRVATSKI UMJETNIČKI SJAJ U PARIZU
- 20 Slađana Matić Trstenjak: RÉALITÉS NOUVELLES
- 22 Marko Mandir, Koraljka Čeh: DALMARI
- 24 11. SABOR HRVATSKE KULTURE U SLOVENIJI
- 25 SUSRET S PREDSJEDNIKOM HRVATSKOG SABORA GORDANOM JANDROKOVIĆEM
- 26 28. FORUM HRVATSKIH MANJINA
- 28 DUNJA BEZJAK – DOBITNICA SREBRNOG GRBA GRADA MARIBORA
- 29 INTERVJU - DUNJA BEZJAK
- 33 Šime Ivanjko: POVIJEST HRVATSKOG ŠAHIRANOG GRBA
- 34 Mario Berdič Codella: NENAD OPAČIĆ - MED VARAŽDINOM IN MARIBOROM
- 35 Elena Rocce: POVIJESNE ORGULJE U ISTRI
- 39 DANI HRVATSKE KULTURE - MARIBOR 2024
-

Uredništvo
Grafičko oblikovanje
Nakladnik
Naklada

Gordana Štrković-Tomaško, Koraljka Čeh, Marijan Mirt
Marijan Mirt
Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru
500 primjeraka

Časopis je tiskan uz finansijsku potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Javnog sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije

Časopis Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru, Partizanska cesta 12, 2000 Maribor, Slovenija. E-pošta: info@hkdm.si, web: www.hkdm.si
TRR: IBAN SI56 1010 0004 4564 123 pri Banka Intesa Sanpaolo d.d.

UVODNA RIJEČ

U rukama držimo još jednu Croatu, još jedno svjedočenje iznimnih aktivnosti Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru. Kad podvučemo crtu možemo reći kako je godina 2023. bila uspješna godina za naše sekcije. Ne samo da smo uspjeli realizirati sve planirane aktivnosti, nego smo postigli odlične rezultate, čak štoviše, usudila bi se reći »vinuli se među zvijezde«.

Zašto bi trebali biti lažno skromni? Naši članovi su svojim trudom i strpljivim radom zaslužili svu pohvalu, a to su prepoznali i drugi, tako da je interes za djelovanje HKDM više puta pokazala kako Hrvatska radio televizija, koja je u više navrata objavila reportaže o nama, tako i RTV Slovenija.

Likovna sekcija Milena Lah je po 10., jubilarni put pripremila i izvela Urbanu likovnu koloniju, a njeni članovi Slađana i Marijan svojim su djelima postigli veliki uspjeh ne samo kod kuće, već i izvan naših granica. Glazbena sekcija dobila je pojačanje. Naša nova članica Tajana obogatila je događanje u HKDM ukulele radionicama za djecu, a klapa Dalmari svoj status vodeće klape u Sloveniji potvrdila je postigavši odličan uspjeh na festivalu dalmatinskih klapa u Omišu.

Općina Maribor je u 2023. godini nagradila čak dvoje članova HKDM, Dunju Bezjak i Marijana Mirta.

Susreli smo se s predsjednikom Republike Hrvatske, predsjednikom hrvatskog sabora, veleposlanikom Republike

Hrvatske u Sloveniji te posjetili hrvatsko veleposlanstvo u Parizu. Sudjelovali smo na sastancima i međunarodnim susretima u organizaciji Saveza hrvatskih društava u Sloveniji, Matice iseljenika i drugih organizacija.

Dodatno smo opremili prostorije društva koje sada odišu suvremenim uređenjem i dobrodošlicom svim dobronamjericima.

Osobno vjerujem da se može postići i više, no s obzirom na malen broj aktivno uključenih članova odnosno onih koji su spremni žrtvovati svoje slobodno vrijeme za planiranje i realizaciju aktivnosti, moram zaključiti da smo postigli i više od očekivanog.

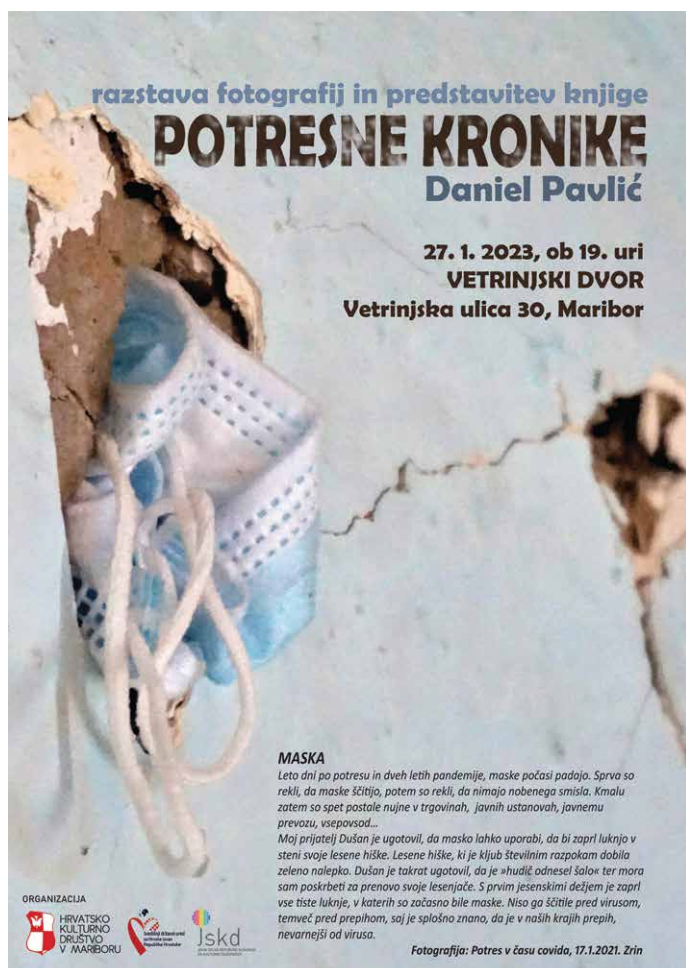
HKDM odlikuje se suvremenim načinom djelovanja. Pokušavamo očuvati hrvatsku tradiciju, jezik i pripadnost hrvatskoj domovini kroz razne načine, a time ipak ići u korak s vremenom kako bi u naše redove privukli nove generacije.

Nadam se da smo svi svjesni činjenice kako HKDM djeluje isključivo volonterskim radom entuzijasta. Vjerujem kako mnogi od nas imaju i drugačije, možda još svježije ideje i zato pozivam sve one koji to žele da nam se pridruže i svojim aktivnim radom pomognu dodatno obogatiti naše djelovanje. Samo tako možemo postići još više, biti još raznolikiji i zadovoljiti još više ukusa.

Koraljka Čeh, predsjednica HKDM

POTRESNE KRONIKE

Piše: Gordana Štrković-Tomaško

Hrvatsko kulturno društvo Maribor (HKDM) organiziralo je izložbu fotografija autora Daniela Pavliča koje svjedoče o potresu koji je 2020.g. pogodio hrvatsku Banovinu. Izložba fotografija bila je otvorena od 23.- 31. siječnja 2023.g.

Pomažući ugroženom stanovništvu potresom pogođenih područja kao dobrovoljac, bilježio je kroz oči objektiva njihove potresne priče.

Svoja osobna iskustva i doživljavanja prirodne katastrofe i doživljaj tih susreta skupio je i u zbirku pripovijedaka, svojevrsni dnevnik, čija svjedočanstva sežu dublje od porušenih kuća, raspucalih zidova i dublje su od rupa u tlu koje su nastale po potresu.

Ljudske sudbine i beskonačna volja za životom nikoga ne ostavljaju ravnodušnim.

Na dan otvorenja izložbe Daniel Pavlič je, uz moderiranje Gordane Štrković-Tomaško, predstavio i svoju knjigu »Potresne kronike«.

Gordana Štrković-Tomaško i Daniel Pavlič u razgovoru o izložbi i knjizi Potresne kronike

Zabilježeni potresni trenutci

Članice HKDM s autorom izložbe i knjige

Za razliku od još uvijek raširene, preživjele prakse prezentiranja fotografija bez ikakvih dodatnih informacija, Daniel Pavlič uz svoje snimke iz ciklusa POTRESNE KRONIKE, obavezno prilaže i dodatne "tagove": to su detaljni tekstualni opisi s imenima njihovih protagonista, okolnostima koje je zatekao na terenu te točnim mjestom i datumom fotografiranja. Životno i emocionalno vezan uz Baniju (hrvatsku regiju teško pogođenu potresom 2021), teritorij bez dostojne sadašnjosti i obeshrabrujuće budućnosti, Pavlič svoje faktografske komentare nerijetko proširuje izravnim kritikama kako lokalnih tako i državnih vlastodržaca zbog njihove neučinkovite strategije obnove od potresa i nebrige za ugrožene stanovnike. Primjerice, uz naslovnu fotografiju Isusa u paučini i krhotinama srušene zgrade, dodaje:

"ZABORAVLJENI I OD BOGA I OD VRAGA"

Potres na Baniji otkrio je mnogo čega, pa i to da je taj kraj zanemaren od strane države već tridesetak godina. Tokom dijeljenja humanitarne pomoći, imao sam priliku ući u oštećene kuće pa sam tako vidio i stanja pojedinih kućanstava. Opće siromaštvo, te neulaganje u kuće posljedica su nezaposlenosti. Većina domaćinstava su socijalni slučajevi. Boraveći tako u jednoj drvenoj kući u selu Golubovac Divuški zadesilo me podrhtavanje tla. Ispred mene na zidu je visio suvenir tanjurić nekog jadranskog gradića i slika Isusa. U jednom momentu je tanjurić pao sa zida, te je nastala na očigled pukotina. Nisam istrčao van nego sam ugledao fotografiju koja mi vjerno opisuje stanje ove regije gdje je doslovno i Bog rekao laku noć!

Sasvim je jasno da bi spomenuta fotografija, bez dodatnih informacija, svojim vizualnim intenzitetom svakom senzibilnom promatraču i sama izravno prenijela autorovu empatiju, razočaranje, nevjericu, bijes ili kakav drugi humani osjećaj vezan uz pogled na prizore patnje i nesreće. No Pavličeva potreba da intenzivira aktualne probleme do stanja kontinuirane frustracije i opće glavobolje, natjerala ga je da napiše i istoimenu knjigu kako bi detaljno, s najrazličitijih aspekata, za vijekove vjekova obrazložio trenutne okolnosti svog teritorija, svoje sudbine...

Stilskim čistuncima zasigurno neće odgovarati Pavličevo neprestano balansiranje između informativnog, žurnalističkog opisivanja stanja, ljudi i događaja, inseriranih esejskičkih pasaža i kolokvijalnih, autentičnih uličnih monologa i dijaloga kojima knjizi utiskuje lokalni pečat. No takve su mu i fotografije na kojima se smjenjuju ruševine uznemirujućeg izgleda, krhotine nečijih bivših domova, tvrdoglavi individualni pokušaji njihove obnove, dirljivi portreti stanovnika čiji su dani već odbrojeni ili vizualne skice bojažljivih dječjih pogleda u nepoznato. Tragedija poput potresa ima toliko svojih razolikih pojava koliko i načina kojima ih Daniel Pavlič nastoji otrgnuti od neizbježnog zaborava...

POTRESNE KRONIKE nisu za svakodnevno korištenje. Preporučila bih suosjećajnom čitatelju ili promatraču da ih koristi krajnje odgovorno: oporavak je težak, ako ne i nemoguć...

Maja BRISKI

[Art Director, likovni kritičar, kustos, & nezavisni art producent]

DANIEL PAVLIĆ

Rođen je 1974. u Sisku. Djetinjstvo je proveo u Hrvatskoj Kostajnici koju napušta tijekom rata, ali se nakon njega vraća. Kao aktivist nevladine udruge KAOS – Kostajnička alternativna scena koja je kulturno i društveno revitalizirala gradić na obalama Une, pokrenuo je mnoštvo aktivnosti u poslijeratnoj Kostajnici. Poznat po antinuklearnim stavovima, prvi je u Hrvatskoj pokrenuo aktivnosti protiv nuklearnog otpada na Trgovskoj gori. Potencijale Pounja promovira putem raznih volonterskih kampova i oživljavanja tradicionalnih kulturnih i turističkih manifestacija, te rada s djecom i mladima.

Radio je dugi niz godina u Domu kulture Kristalna kocka vedrine u Sisku kao voditelj filmskih djelatnosti, dok sada radi kao voditelj EU projekta za umirovljenike u udruzi KAS u Sisku. U Hrvatskoj Kostajnici vodi udругu EKS – Ekološko-kulturna scenu. Organizira PRESS film festival i SEFF – Smaragdni eko film festival (jedinstveni putujući festival filmova o zaštiti okoliša). U Sisku je pokrenuo Reviju dokumentarnih filmova Fibula, na koju je dovodio autore dokumentarnih filmova šire regije. Selektirao je filmove, te organizirao Fibulu do 2020. godine kada je otišao iz Doma kulture u Sisku. Objavio je dvije knjige "Priču iz Smaragdne doline" i "Potresne kronike". Autor je nekoliko dokumentarnih filmova od kojih izdajamo nagrađene "Voda do grla" i "Poštovana Predsjednice!". U listopadu 2021. godine na festivalu novinske reportaže FraMaFu nagrađen nagradom „humanist godine“ Hrvatskog novinarskog društva, a nedavno i nagradom Književni pletar Sisačko-moslavačke županije za najbolje prozno djelo u 2022.godini.

TANGENTA ILI DODIRNICA

Piše: Koraljka Čeh

Otvorenje izložbe u galeriji dvora Trakošćan uz uvažene goste

HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO U MARIBORU, u sudjelovanju sa Društvom likovnih umetnikov Maribor i dvorcem Trakošćan organiziralo je likovnu izložbu pod nazivom TANGENTA, s kojom smo simbolično, na kulturnoj razini, obilježili ulazak Republike Hrvatske u zajedničko Schengensko područje.

Kao što granica između dvije države prelazi kao krivulja preko rijeka, brežuljaka i puteva, tako i narodi sa obadje strane granice imaju beskonačno mnogo dodirnica.

Umjetnost pak ne poznaje granice. Ona ruši jezične barijere, otvara vidike i stvara nove mogućnosti, a umjetnik ostavlja dragocjene tragove u vremenu i prostoru.

Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru (HKDM), svjesno pozitivne snage kulture, koja je oduvijek spajala naše narode, željelo je umjetnošću obilježiti važan događaj za Republiku Hrvatsku, koja je 1. siječnja 2023. godine ušla u Schengenski prostor te pristupila eurozoni, učinivši veliki korak iznimnog povijesnog značenja za hrvatski narod.

U dobrosusjedskom ozračju odlučili smo se za organizaciju izložbe uz sudjelovanje umjetnika društva DLUM. Neki članovi Društva likovnih umetnikov Maribor (DLUM) povezani su s Hrvatskom na različite načine - korijenima, studijem, karijerom. Brojni su svoja djela izlagali u galerijama u Hrvatskoj (u Zagrebu, Puli, Rijeci ...), a „padanjem“ granica ta će kulturna razmjena zasigurno biti olakšana i učestalija.

Kulturnim događajem željeli smo poželjeti dobrodošlicu Hrvatskoj u prostor bez granica, u prostor koji nas spaja te dokazati da su

sudjelovanje, suživot i zajedničko stvaranje mnogo važniji od postavljanja stvarnih ili imaginarnih granica. Važno je skupiti hrabrost, pružiti ruku sudjelovanju i učiniti prave korake.

Upravo to su učinili umjetnici DLUM koji su bez rezerve prijavili svoje maštovite radove i još jednom potvrdili da hrvatski i slovenski narod druže skupne dodirne točke u umjetnosti, kreativnosti, stručnosti ali i povijesti.

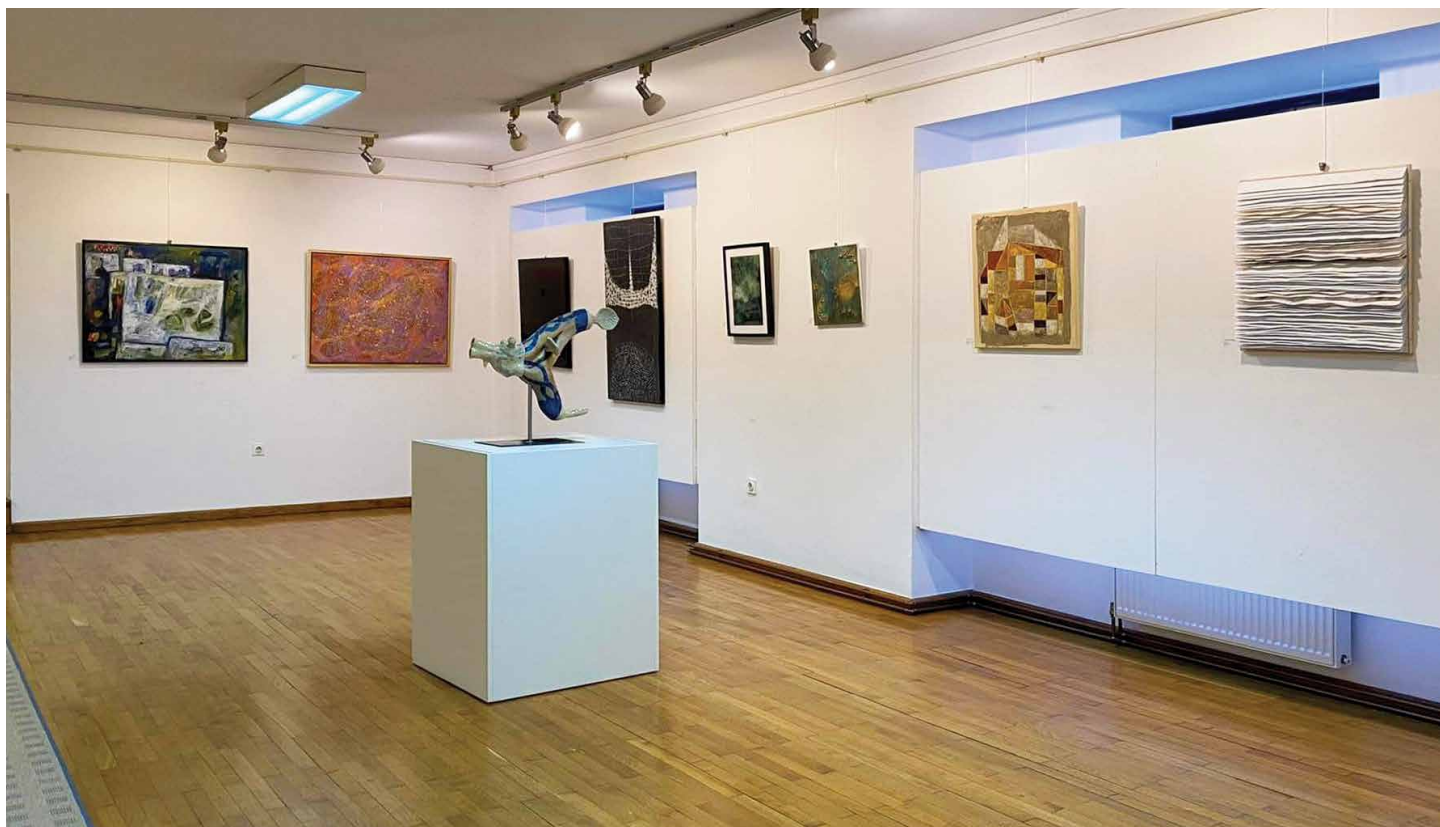
Ruku dobrodošlice i suradnje pružila nam je i uprava prekrasnog dvorca Trakošćan te omogućila da još jednom povežemo dva naroda i zajedničkim snagama te dobrom voljom učinimo nešto dobro.

Kulturnim događajem smo poželjeli dobrodošlicu Hrvatskoj u prostor bez granica, u prostor koji nas spaja.

Otvorenje izložbe bilo je u subotu, 14. 1. 2023., a svi zainteresirani izložbu su mogli posjetiti do 1. 3. 2023.

Kustos izložbe bio je Mario Berdič Codella.

Izlagali su: Ernest Artič ART, Elena Churnosova, Matjaž Duh, Erna Ferjanič, Irena Gajser, Nataša Grandovec, Stojan Grauf, Cvetka Hojnik, Natalija Juhart Brglez, Jože Jurič, Narcis Kantardžić, Zdravko Kokanović, Zmago Kovač, Jasna Kozar, Katja Kozjek Varl, Albin Kramberger, Alma Lovrenčić, Kaja Lukač, Slađana Matić Trstenjak, Marijan Mirt, Drago Mom, Samo Pajek, Marko Pak, Vojmir Pogačar, Gregor Pratneker, Branimir Ritonja, Janez Rotman, Zoran Rožič, Lucija Stramec, Maja Šivec, Stojan Špegel, Jože Šubic, Mira Uršič, Oto Vogrin.

Izložena djela umjetnika DLUM

TANGENTA

Trakošćanska galerija imala je priliku u više navrata ugostiti slovenske likovne stvaratelje kroz skupne ili pojedinačne nastupe. Svi izložbeni projekti ostvareni su u srdačnom i prijateljskom ozračju s punim povjerenjem i međusobnim uvažavanjem. Izložba „Tangenta“ unapređenje je zajedništva i nastavak uspješne suradnje Društva likovnih umetnikov Maribor te muzeja Dvor Trakošćan. Ukidanje granica prema europskim državama, našoj zemlji otvorilo je mnogobrojne mogućnosti, među prvima su ih iskoristili umjetnici. Zahvaljujući dobrosusjedskim odnosima i dosadašnjem iskustvu realizacija ove izložbe prošla je s lakoćom. Nadajmo se da će tako biti i s drugim stvarima kako bi se nadalje glatko rješavala gospodarska, politička i druga zajednička pitanja. Umjetnici uvijek izlaze iz zadanih okvira, teže otvorenosti i otkrivanju novog. Izložena djela različita su i osebujna u izričaju, ali njihova snaga zajedništva proizvela je moćnu energiju poput vatrometa dobrodošlice.

Ovaj izložbeni dodir svojevrsna je tangenta, maleni komadić u bogatom mozaiku zajedništva dvaju naroda koje osim bliskosti prostora vežu snažne spona poput prošlosti, kulture, vjere i jezika.

Zajednički kulturni događaj novi je impuls koji učvršćuje dosadašnje veze i otvara nove mogućnosti uz uvažavanje različitosti. Zahvaljujemo Hrvatskom kulturnom društvu u Mariboru te Društvu likovnih umetnikov Maribor na prihvaćanju pružene ruke i prijateljske dobrodošlice.

Ivan Mravlinčić

Organizatori izložbe u obilasku Trakošćana ili Nakon uspješnog otvorenja izložbe obilazak dvorca Trakošćan

X. JUBILARNA LIKOVNA KOLONIJA MILENA LAH

Piše: Marijan Mirt

U subotu, 10. lipnja 2023., u prostorijama Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru, otvorili smo izložbu radova nastalih na još jednoj, 10. urbanoj likovnoj koloniji. Organizator i ove urbane kolonije je likovna sekcija Milena Lah, koja djeluje unutar Hrvatskog kulturnog društva Maribor.

Na ovogodišnjoj koloniji pridružili su nam se i umjetnici koji stvaraju u ateljeima na istom katu, gdje se nalaze i prostorije našeg društva. Sinergija, sudjelovanje, kolegijalnost i stvaralaštvo među umjetnicima unijelo je u cjelokupno događanje novi zanos i energiju, te hrabro možemo reći, uvrstila našu adresu među kulturne točke Maribora.

Sudionici ovogodišnje likovne kolonije: Aleksandra Saška Gruden, Petra Kapš, Polona Poklukar, Borut Popenko, Hana Repše, Domen Rupnik, Petra Ružič, Slađana Matić Trstenjak, Marijan Mirt, Alenka Spacal.

10. urbana kolonija trajala je od 6. do 10. lipnja, a izložba nastalih djela do 20. lipnja 2023.

X URBANA
LIKOVNA KOLONIJA
MILENA LAH

ALEKSANDRA SAŠKA GRUDEN
OR poiesis (a.k.a. PETRA KAPŠ)
POLONA POKLUKAR
BORUT POPEENKO
HANA REPŠE
DOMEN RUPNIK
PETRA RUŽIČ
SLAĐANA MATIĆ TRSTENJAK
MARIJAN MIRT
ALENKA SPACAL

+ ODPRTI ATELJEJI

6.-10. 6. 2023
UMETNIŠKO USTVARJANJE
10. 6. 2023 / ob 18. uri
ODPRTJE RAZSTAVE
10.-20. 6. 2023
RAZSTAVA
Partizanska cesta 12 / II, Maribor

Otvorenje izložbe umjetničkih radova nastalih na 10. urbanoj koloniji

UKULELE NO STRESS

Piše: Koraljka Čeh

Početak godine Hrvatskom kulturnom društvu pridružila se uvijek nasmijana mlada djevojka Tajana Stres te svojim primjerom pokazala kako svaki član svojim djelovanjem može obogatiti sadržaj HKDM i unijeti svojevrsnu svježinu. Tajana Stres je naime idejna voditeljica i producentica projekta Ukulele NoStress, a svoje znanje ponudila je i našim članovima, za početak onim najmlađim.

Tajana Stres je diplomirana učiteljica razredne nastave, koju je stekla na Pedagoškom fakultetu Maribor, menadžerka (obrazovala se na međunarodnom programu Discover Management na IEDC - Međunarodnoj poslovnoj školi Bled) i duhovna maserka (obrazovala se u klasičnoj, shiatsu i reiki masaži te završila duhovnu školu Vilija Ravnjaka). U osnovnoj školi završila je temeljnu klasičnu glazbenu školu, a kao dijete imala je želju postati pjevačica. Kroz godine su je privlačila i druga područja u kojima se željela obrazovati i raditi.

U posljednjih 5 godina život ju je ponovno usmjerio prema glazbi. Od 2020. godine kombinira svoje znanje o menadžmentu i glazbi, sudjeluje kao ambasadorica za Flight ukulele & Music Max trgovinu te kao idejna voditeljica i izvođačica projekta Ukulele NoStress postala je jedna od ključnih pokretača buđenja i očuvanja ukulele instrumenta u Sloveniji. Njezina pedagoška strast i radost u radu s djecom još uvijek su snažno prisutni, stoga podučava ukulele individualno i održava radionice. Osnovala je skupinu NoStress Ukestra, trenutno jedinu ukulele skupinu u Sloveniji prisutnu na kulturnom području, gdje također ima vodeću vokalnu ulogu. Bavi se pjevanjem već od sedme godine, spajajući ukulele i pjevanje, istovremeno proširuje svoje horizonte pjevanjem u zboru te solo pjevanjem kod Karin Zemljič, sudjelovanjem na jam sessionima, u bendu i u duetima.

Piše autorske pjesme na slovenskom, hrvatskom i engleskom jeziku. S autorskim pjesmama stvara vlastite aranžmane na ukuleli. Svira također lapsteel gitaru, s kojom također stvara aranžmane i doprinosi solo linije pjesama drugih glazbenika. Sa svojim autorskim tekstovima surađuje i sa drugim glazbenicima. U proljeće 2024. Tajana odlazi u SAD gdje će održati ukulele radionicu na ukulele festivalu u Michiganu.

HRVATSKI KORIJENI

Tajana je rođena 1988. godine u Celju. Njena majka bila je Hrvatica, rođena u Pakracu, dok je otac Slovenac iz Celja. Njen brat rođen je u Zagrebu. Majka se uvijek trudila očuvati hrvatski jezik i kulturu unatoč tome što su živjeli u Sloveniji. Stoga Tajana govori oba jezika od trenutka kada je progovorila prve riječi. Nakon raspada Jugoslavije, Tajana i njen brat Mladen stekli su oba državljanstva - slovensko i hrvatsko.

Njena mama bila je financijska revizorica u tvrtki Ina d.d. i imala stan na Jarunu, jednom od najljepših dijelova Zagreba, gdje je živjela prije nego se preselila u Celje. Kao obitelj, uvijek

su uživali u posjeti rodbini i ljetovanju u Hrvatskoj, na Jarunu i uz hrvatsko more. Njena mama bila je također glazbeno nadarena - pjevala je od djetinjstva, svirala harmoniku te sudjelovala u slavonskoj folklornoj grupi i pisala autorske pjesme. Odatle potječe Tajanina ljubav prema glazbi. U njihovom domu uvijek su imali vinil ploče i gramofon, tradiciju koju Tajana i danas nastavlja. Od majke je naslijedila mnogo ploča hrvatskih izvođača poput Jasne Zlokić, Rade Šerbedžije, Dušana Dančua, Terezije Kesovije, Arsena Dedića, Josipe Lisac i Olivera Dragojevića. Tajani su u sjećanju ostali trenuci kada ju je mama vodila u Zagreb te na koncerte hrvatskih izvođača različitih žanrova i dalmatinskih klapa.

Ovog proljeća, na prijedlog umjetnika Marjana Mirta, Tajana se pridružila Hrvatskom kulturnom društvu u Mariboru, gdje kroz glazbu i druženje njeguje kulturu svojih hrvatskih korijena.

Tajana Stres

Radionice ukulele u HKDM

O PROJEKTU UKULELE NO STRESS

Projekt uključuje:

*Individualne lekcije

Lekcije su pogodne za sve od 6 godina pa nadalje, koji žele upoznati četveroulični havajski instrument.

*Ukulele radionice

Radionice su kratka obrazovanja namijenjena jačanju moždanih funkcija, razvijanju sposobnosti sviranja u grupi, jačanju motorike ruku, usvajanju ritma i poticanju hormona sreće. Prilagođene su znanju i sposobnostima pojedinaca prijavljenih na radionicu. Na primjer, radionica za početnike na ukulelu vrlo je prikladna za one koji žele naučiti osnove instrumenta, kako bi započeli svirati. Radionice se održavaju u vlastitoj organizaciji Tajane u prostorijama Hrvatskog kulturnog društva na Partizanskoj ulici ili u suradnji sa drugim organizacijama poput: Saveza prijatelja djece Maribor, Narodni dom Maribor (Festival Lent – Artkamp, UkuleLent i Živa dvorišča), Overjam festival, Kud Coda, IndiJanez (Pekoskop),...

*Skupina NoStress ukestra

Glazbena skupina djeluje u Mariboru od jeseni 2020. godine i prva je i za sada jedina ukulele skupina u Sloveniji, koju je osnovala Tajana Stres. Od 2022. godine, prema odluci idejnog vođe skupine, odlučeno je da će skupina biti namijenjena ženskoj populaciji, s ciljem podrške ženama u glazbenoj umjetnosti. Ako želiš svirati ukulele u grupi, naučiti nešto novo i imaš želju za nastupima, ova skupina svakako je prikladna za tebe.

*UkeFest - festival ukulelea

UkeFest je festival ukulelea čiju producenticu potpisuje Tajana Stres, na kojem se održavaju radionice ukulelea, open mic (gdje tko god želi može nastupiti), kratki koncert skupine NoStress Ukestra i koncerti domaćih i priznatih inozemnih ukulele glazbenika. Festival je ugodno iskustvo za svakog pojedinca svih generacija. Dva festivala ukulelea (2021., 2022.) održana su u suradnji s Kulturnim društvom Coda u Vetrinjskom dvoru u Mariboru, gdje su glavni izvođači bili Hatter Matter iz Srbije, Ada Lovenjak – Ukulada iz Ljubljane i Dani Usero iz Barcelone.

*Ukulele Underground Slovenija

Ukulele Underground Slovenija je privatna Facebook grupa, gdje možeš pitati bilo što što te zanima u vezi s ukulelom i gdje možeš podijeliti snimke svojih obrada ili autorskih pjesama. Ako sviraš instrument i zanima te što se događa u Sloveniji na tom području, pridruži nam se.

GLAZERJEVA LISTINA MARIJANU MIRTU

Piše: Koraljka Čeh

Član HKDM, kipar Marijan Mirt, u petak 31. 3. 2023, primio je listinu Janka Glazera, priznanje s kojim Mestna občina Maribor nagraduje vrhunska postignuća s područja kulture.

HKDM izrazilo je ponosno na Mirtov uspjeh time više što je većina njegovog opusa nastala u ateljeu našeg društva.

U utemeljenju općinskog odbora pisalo je:

»Marijan Mirt sodi med najpomembnejše slovenske kiparje. Poleg kiparjenja, slikanja in grafike, se ukvarja še z oblikovanjem, s poglobljenim teoretskim raziskovanjem umetnosti in kulture ter umeščanjem le-te v z antropološkimi in eksistencialnimi problemi obremenjeno okolje. Zasnove svojih skulptur podreja likovni poetiki in zakonom likovnega jezika, postavlja jih v polje sodobnih filozofskih smeri, obenem pa je odprt za nove tehnologije, ki mu omogočajo drugačen pristop k delu. V celotnem procesu priprave, oblikovanja, izdelave in končne izvedbe artefaktov ter z njihovim umeščanjem v prostor je pogosto inovator. Prisluhnila mu je tudi tujina, kjer posebno v zadnjih letih dobiva pomembne nagrade, denimo priznanje Riharda Jakopič leta 2020, nagrado „L' Association des Amis du Salon d'Automne de Paris“ leta 2021, zlato medaljo za kiparstvo na Salon des Beaux Arts du Carrousel leta 2022. Letošnji prejemnik Glazerjeve listine pri delu nikoli ne izključuje osnov njemu lastne ikonografije in presežne likovne govorice, niti se ne podreja »modnim trendom« v umetnosti, marveč brez tendencioznosti spontano preizprašuje različne življenjske prakse. Povedano najodličneje reprezentirata nagrajeni skulpturi v Parizu: popolna animaličnost človeške figure v umetnini Čreda predstavlja pet krepkih merjascev na pohodu za boljšim življenjem, multiplicirane antropomorfne figure »zajca dolgouhca« retardiranega izraza pa evocirajo današnje nagnjenost k stereotipizaciji, klišeizaciji, repetitiji, simplifikaciji ali celo strah sodobnega človeka pred poglobljeno in odgovorno držo, je zapisano v utemeljitvi.

Uručenje Glazerove listine Marijanu Mirtu

Uručenje nagrade ODI u Parizu 2023

Marijan Mirt, kipar i umjetnik, Hrvat koji živi i stvara u Mariboru gdje je osnovao obitelj, u posljednjih nekoliko godina niže uspjeh za uspjehom, a 2023. godine njegov je rad prepoznala i Mestna občina Maribor podijelivši mu Glazerovu listinu, najviše priznanje grada na području kulture.

S Marjanom Mirtom, koji svoja prepoznatljiva djela puna simbolike stvara u ateljeu Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru, razgovarao je naš suradnik Mario Berdič Codella.

Akad. kip. Marjan Mirt, mag. je prejel Glazerjevo nagrado z listino za leto 2023. Le malokdo ve, kdo je sploh Janko Glazer in zakaj je po njemu imenovana največja nagrada mesta Maribor za kulturo.

Janko Glaser ali Glazer je bil literarni zgodovinar, pesnik, urednik in knjižničar. Rodil se je in umrl v Rušah (1893 - 1974), vendar je tako rekoč do zadnjega delal v mariborski Študijski knjižnici kot ravnatelj, s premorom med izgnanstvom v Srbijo, in še tudi po upokojitvi, kot urednik rokopisnega oddelka. Njegov pomen za mariborsko kulturo je izjemen in nepogrešljiv, zato se po njem tudi imenuje najviše priznanje za kulturo. Uradna definicija Glazerjevih nagrad se glasi: Glazerjeva nagrada in Glazerjeva listina so priznanja MOM za življenjsko delo (nagrada) in posebne dosežke na področju kulture ter za prispevek pri razvoju kulturnega življenja (listina).

Marijan Mirt predstavlja specifično sintezo kiparskega in slikarskega ustvarjalca, ki se ukvarja tudi z grafično oblikovalsko dejavnostjo, njegova skulptura v obliki iz žice izdelane figuralne kompozicije na kamnitem podstavku z "apokaliptičnim" naslovom Pet organskih nevarnosti, nameščena na Židovskem trgu v Mariboru, ki predstavlja prvi projekt v sodelovanju z MKC Maribor, pa je postala ena izmed ikon mariborskih javnih spomenikov. Kompozicijo lahko smatramo za neke vrste aluzijo na Rodinove Meščane Calaisa, pri čemer gre za figuralno skupino gruče ljudi, ki očitno bežijo pred nevidno kataklizmo, ustvarjeni pa so iz skrajno efemernega materiala, rjaveče železne žice, sicer umetnikove tehnološke stalnice. Že tukaj lahko opazimo navezovanje na francosko kulturno zgodovino.

V zadnjih treh letih je umetnik sodeloval na veliko razstavah in dosegel pomembne uspehe in nagrade, pri čemer je brez dvoma najpomembnejša zlata medalja za kiparstvo v okviru francoskega Nacionalnega društva likovnih umetnosti (*Societe Nationale des Beaux Arts*), skupaj z okoli 450 razstavljalci iz vsega sveta, v prestižnem razstavišču *Salon National des Beaux Arts*, ki se nahaja v spodnjih prostorih pariškega Louvra, z imenom *Carrousele du Louvre*. Posebno mesto v prostoru namenjenem slovenski nacionalni delegaciji sta zavzemali Mirtovi figuralni skulpturi, oblikotvorno in tehnološko sicer navezujoči na antično navdihnjene cikel o Ikarju, vendar je takratni deli Zlomljeno krilo in Meso brez krvi, ponovno s kosi asfalta mariborskih cest, posvetil beguncem, brezdomcem in nasploh zatiranim ljudem, ki so oropani vsake pravice do spodobnega življenja. Hkrati je z asfaltom (derivat nafte, posredni vzrok vseh konfliktov) transponiral kos mesta Maribor v mesto Pariz, v najelitnejši galerijski in muzejski prostor.

Mario Berdič Codella: Vaše rojstno mesto je sicer Zagreb, ampak že desetletja živite in ustvarjate v Mariboru in ste, poleg likovne ustvarjalnosti, tudi dejavni v Hrvaškemu kulturnemu društvu Maribor, ki skrbi za ohranjanje identitete hrvaških kulturnikov v našem mestu. V vseh teh letih je vaš prispevek k razvoju kulture mesta Maribor temeljil na promociji slovenske kulture na hrvaškem in obratno, vendar pa je v zadnjem času izjemnega pomena tudi povezovanje Maribora in Pariza prav preko vaših razstavnih dejavnosti in seveda likovnih del, za katere ste prejeli številna priznanja, med drugim lani ponovno nagrada SNBA, za enega od razstavljenih "pariških" kipov (Reka v meni).

Marijan Mirt: Letos ali naslednje leto bo čas, ko bo moje bivanje v Mariboru več kot pol mojega življenja. Ko sem prišel sem, nisem pričakoval, da bom tukaj ostal. Dojel sem, da mi kot umetniku ni preveč pomembno, kje bivam. Pomembno je, da imam delovne pogoje in da se dobro počutim. Umetnik načeloma razstavlja kjerkoli, bivanje ni bistveno. Zagreb je zelo blizu, na začetku se mi je zdel še bližje. Kljub bližini me je življenje v Sloveniji nekoliko oddaljilo od rojstnega mesta in me bolj usmerilo na lokalno in slovensko sceno.

Po prihodu v Maribor, sem se včlanil v Društvo likovnih umetnikov Maribor. Potreboval sem prostor za delo, a ga občina ni imela. Ustvarjalni dom sem dobil v Hrvaškem kulturnem društvu (HKDM), ki ima prostor za takšno ustvarjanje. HKDM sem dal pobudo za oblikovanje likovne sekcije Milene Lah. Milena Lah je bila odlična kiparka. Rodila se je v Ajdovščini. Osnovno ali srednjo šolo je obiskovala v Mariboru. Nato je kariero zgradila v Zagrebu. V 60. letih se je iz Jugoslavije odpravila v tujino. Aktivna je bila tudi v Avstriji. V Evropi je bila priznana in zelo uspešna, vendar je imela, po mojem mnenju, v »svetu moških« veliko težav. S feminizacijo, ki se je vendarle začela prebujati, skušamo popraviti to krivico. Ko sem bil študent, sem pred njeno smrtjo pomagal pripraviti retrospektivno razstavo njenih del v Zagrebu. Tri mesece sem preživel z njo. Njena umetniška pot si je zaslužila poseben spomin. Zato se z dejavnostmi v sekciji v HKDM trudimo ohranjati spomin nanjo. Res je, da sem rojen v Zagrebu, vendar že desetletja živim in ustvarjam v Mariboru. Moje sodelovanje v Hrvaškem kulturnem društvu v Mariboru odraža moj prispevek k ohranjanju hrvaške kulturne identitete v mestu. V vseh teh letih sem si prizadeval za dvosmerno promocijo kulture, tako slovenske v hrvaških krogih kot hrvaške v slovenskih.

Z leti, ko sem se udomačil in se v Sloveniji že počutil bolj prijetno, sem imel željo preveriti, ali so odzivi na moje ustvarjanje v lokalni strokovni javnosti subjektivno naravnani. S sodelovanjem na prestižnem pariškem *Salon de la Société Nationale des Beaux Arts* (SNBA) sem želel potrditi svoje delo pri neodvisni komisiji. Vse skupaj se je razvilo nepričakovano dobro.

Zadnje čase pa je še posebej pomembno moje likovno udejstvovanje v Parizu. Prejeta nagrada SNBA lani za kip 'Reka v meni' je le potrditev, da sem si zastavil pravo pot.

Mario Berdič Codella: Decembra 2022 je Marjan Mirt v okviru projekta Odprti atelje, predstavil skupino petih antropomorfnih zajcev, ki so nastali kot produkti 3D printerja, s katerim lahko vsakdo reproducira in multiplicira poljubno obliko, pri čemer lahko po mili volji krši avtorske pravice. Umetnik, ki sicer rad eksperimentira s kiparskimi materiali, se je tokrat odločil, da bo kot osnovo uporabil polimerno plastiko, ki je sicer običajni material za 3D tiskalnice in sestavljal skulpture v nadnaravni velikosti zajcev, vendar v naravni velikosti človeka, na ta način, da jih bo "sprintal" po kosih, jih sestavil v celoto in hkrati obdeloval, poliral in dopolnjeval še z drugimi materiali ter tako ustvaril nekaj skupnega, (pre)kopiranega, in hkrati individualnega. Zajci premorejo plastično učinkujoča, črna telesa, skoraj enake, lutkaste, z barvnimi vstičniki porisane glave s človeškim inkarnatom in človeškimi očmi, štrlečimi, zajčjimi sekalci, z izjemno dolgimi, pokončnimi belimi ušesi, kot so beli tudi vratovi in nosovi, posredujoč vtis prestrašenih in malodane bebavih bitij. Ta človeško-zajčja bitja simbolizirajo sodobno enoumno družbo, ki podlaga praznim vrednotam, in si pusti soliti pamet od še večjih bedakov (beri oblastnikov), kot so sami. Takšna ideja je spodbudila umetnika, da bo "neskončno" multipliciral svoje zajce, kot člane butaste množice. Sprva je sicer na podlagi "prototipa" majšega formata ustvaril par zajcev, nato pa še tri, ki so leta 2022 prejeli zlato medaljo na Salonu lepih umetnosti v Parizu (SNBA), sledilo pa naj bi jim še večje število podobnih, torej ne čisto enakih zajcev, ki bi v celoti

zapolnili še neznani razstavní prostor. Mirt je tako umetniško ustvaril novo vrsto "homo lepus sive imbecilis", ki nekako sodi v okvir njegovih pseudomitoloških bitij, kot so antropomorfní jeleni in psi, toda "prave" svinje, ki vsi, kot v kakšni basni, opozarjajo na človeške in družbene slabosti na sploh.

Ali ste pričakovali takšen odziv pariške strokovne žirije, z ozirom na skrajno nenavadno obravnavanje še kako pereče sodobne problematike "pobebavljanja" ljudskih množic, ki hkrati vse bolj prehajajo pod nadzor različnih oblasti.

SOME OF THE MANY / mešana tehnika / 175 x 50 x 50 cm / 2022

Marjan Mirt: Pri oblikovanju kipov se vedno osredotočam predvsem na likovno kakovost, pri čemer pustim, da se tema naravno razvija. Čeprav je tema pomembna, se izogibam pretiranim omejitvam in verjamem v spontanost ustvarjalnega procesa.

Iskreno, nisem pričakoval tako pozitivnega odziva strokovne žirije SNBA na moje delo. Strokovna žirija salona mi je podela že drugo zlato medaljo. Prva je bila na salonu leta 2017. Ustvarjanje "homo lepus sive imbecilis" je bilo zame izraz eksperimentiranja s kiparskimi materiali in hkrati kritika sodobne družbe, ki se včasih zgodi tudi skozi nenavadne umetniške pristope. Ideja o multipliciranju zajcev kot simbola množice je zagotovo bila provokativna, a očitno je našla odmev v umetniški skupnosti.

Ponoven prejem zlate medalje na Salonu lepih umetnosti v Parizu je za mene priznanje (in potrditev), da umetnost lahko prenese in osvetli težka družbena vprašanja. Veselim se nadaljnega razvoja te zgodbe in upam, da bo še naprej spodbujala razmislek o pomembnih temah.

Mario Berdič Codella: G. Mirt, kako ste od zajcev prešli na svinje, ki so zares precedenčen motiv na slovenski in širši likovni sceni, še posebej kip ležečega samca na obrabljeni žimnici oziroma "madracu"?

Marjan Mirt: Začel sem s divjimi svinjami, natančneje s skupino skulptur z naslovom »Čreda«. Ponoven prehod od zajcev k motivu divjih svinj predstavlja naraven razvoj mojega umetniškega izraza oziroma nadgradnjo prej začete tematike. Divje svinje so izjemno zanimiv motiv, ki omogoča raziskovanje različnih plasti človeških in družbenih vprašanj.

Skulptura »Ugrabitev Evrope« je nastala podobno kot romantistična slika "Splav Meduze" francoskega slikarja Gericaulta. Umetnik je prebral časopisni članek o grozotah, ki so se zgodile na splavi po brodolomu, in pod vtisom prebranega je naslikal to znamenito sliko. Podobno sem na internetu, le več kot 200 let kasneje, našel fotografijo divje svinje, ki leži na madracu ob smetišču. Ta motiv me je vodil k likovni upodobitvi in ustvarjanju svojevrstnega "homage-a" tej temi.

Skozi sliko divje svinje, ki zadovoljno počiva, morda celo spi, želim izraziti asociacije na sodobni svet, v katerem živimo. Spodbujam vas k razmišljanju o tem, kako smo ujeti, kako nam je odvzeto bistvo in so nam izsesani možgani, ob tem pa smo hkrati indolentni do dogodkov okoli nas, počivamo v lagodnem potrošništvu. Ta motiv simbolizira izčrpanost, ranljivost in obenem odraža socialne stiske. Skozi to delo želim izraziti določene vidike človeške izkušnje, ki se običajno ne obravnavajo na tradicionalen način. Upam, da ta precedenčni motiv vzbuja razmislek in odpira prostor za pogovor o človeških stanjih, ki jih lahko prepoznamo v vsakdanjem življenju posameznika.

Otmica Evrope / mješana tehnika / 60 cm x 200 cm x 150 cm / 2022

Mario Berdič Codella: Poleg Glazerjeve nagrade ste prejeli tudi Jakopičevo nagrado ZDSLU (Zveze društev slovenskih likovnih umetnikov) in številne nagrade DLUM (Društva likovnih umetnikov Maribor), kar dokazuje vašo ukoreninjenost v slovenskem kulturnem biotopu bolj kot kjerkoli drugje, vendar so tudi francoska priznanja enako merodajna glede kakovosti vaše likovne ustvarjalnosti. Ali ste kdaj razmišljali o tem, da bi preusmerili svojo ustvarjalnost v celoti na francoska tla?

Marijan Mirt: Res je, prejel sem nekaj pomembnih nagrad v Sloveniji, vključno z Glazerjevo listino, Jakopičevim priznanjem, nagradami DLUM-a pa še kakšna bi se našla. Te nagrade predstavljajo posebno čast in potrditev mojega dela v slovenskem kulturnem prostoru. Glede na prepoznavnost v Franciji, ki se odraža skozi prejeta priznanja, sem se že večkrat vprašal o možnosti preusmeritve svoje ustvarjalnosti na francoska tla.

Razmišljam o tem, kako bi lahko nadaljeval svojo umetniško pot v Franciji, morda s sodelovanjem na večjih razstavah ali umetniških projektih. Lani sem tudi preživel dvomesečno rezidenco v *Cité internationale des arts* v Parizu in že načrtujem novo bivanje na umetniški rezidenci. Hkrati pa se zavedam pomembnosti ohranjanja svoje prisotnosti in prispevka v slovenskem kulturnem prostoru. Tako da, res razmišljam o možnostih preusmeritve in širjenja mojega delovanja, a vedno z zavedanjem svojih korenin in povezav, ki sem jih vzpostavil v Sloveniji.

Mario Berdič Codella: Mirtov kiparski cikel *Kiklop* brez dvoma sodi med vsebinsko najbolj kompleksne in izpovedno najbolj intimne v celotnem opusu, saj gre tokrat za neposredno reakcijo na aktualno problematiko ogroženosti tako evropskega kot tudi svetovnega miru, navezujoč po eni strani na priljubljeno antično mitološko tematiko (metamorfoze), po drugi strani pa sega v njemu domačo, hrvaško književnost, točneje v istoimenski roman Ranka Marinkovića iz leta 1965, po katerem je bil posnet tudi film, ki na grozljivo grotesken način opisuje dekadentno vzdušje v zagrebških meščansko - boemskih krogih tik pred izbruhom II. svetovne vojne. Mirt je v plastičnih upodobitvah enooke kanibalske mitološke pošasti, Pozejdonovega sina Polifema, ki ga je po Homerjevih navedbah oslepil sam Odisej, nastopa pa seveda tudi v Ovidijevih *Metamorfozah*, uporabil poleg svojega priljubljenega materiala, železne žice kot armature, tudi ostanke asfaltnih plošč mariborskih cest in pločnikov. Asfalt namreč izdelujejo iz granulativ in bitumna, ki se po kompliciranem industrijskem postopku izloča iz nafte, materiala, dokazano povzročajočega največ onesnaženja in hkrati največ socialnih krivic na zemlji, zato ga je Mirt uporabil kot simbol Polifemove oziroma obče človeške slepote, pri čemer je zgornji del trupa upodobljen kot asfaltni torzo, brez glave in rok, kot bi šlo za arheološko najdbo kakšne antične skulpture. Gre torej za večpomensko zasnovan projekt, povezujoč Mirta in Redona, Homerja in Marinkovića, antiko in sodobnost, vojno in mir, zlorabljanje in odrešitev, slikarstvo in kiparstvo, železo in asfalt, Zagreb in Maribor itn., pri čemer je umetnik namenoma prešel v antiestetski asketizem "novega" brutalizma, navezujoč se hkrati na arhitekturno moderno.

Ali se vam zdi, da ste v *Kiklopu* čisto podzavestno anticipirali dogodke, točneje izbruhe vojn v današnjem času, saj vemo, da so umetnik zmeraj bili "preroki" prihajajočih časov.

Marijan Mirt: Skulptura *Kiklop* je predstavljala res poseben izziv in kompleksen projekt. Moje upodobitve enookega kanibala Polifema so bile zasnovane z namenom izražanja aktualnih družbenih in političnih problematik, ki se nam skozi pripoved antične mitologije, kot tudi sodobne literature (npr. Ivo Andrić), kažejo kot repeticija civilizacijskih hib.

Pri ustvarjanju *Kiklopa* sem se resnično osredotočil na simboliko slepote, tako Polifemovega kot tudi obče človeške (družbene) »slepote«, ki se kaže v različnih vidikih našega življenja. Uporaba asfalta, materiala s

kompleksno zgodovino in povezavo z okoljskimi ter socialnimi vprašanji, je bila preiščena odločitev za simboliziranje slepote in hkrati poudarjanje nekaterih tematik, ki se dotikajo življenja sodobnega človeka.

Glede na dogodke v svetu se zavedam, da umetnost pogosto odraža duh časa in lahko deluje kot neka oblika prerokovanja. Kljub temu pa moje delo ni bilo direktno anticipiranje današnjih vojn, temveč bolj širši izraz kompleksnosti človeških izkušenj, ki se vedno znova soočajo s konflikti in izzivi. Kot umetnik si prizadevam odpreti prostor za razmišljanje in dialog ter spodbuditi refleksijo o sodobnih družbenih dinamikah. Vojne so, žal, vedno prisotne. Bolj ko zatiskamo oči, manj jih čutimo.

Mario Berdič Codella: Kakšni so vaši pogledi na trenutno stanje domače likovne umetnosti, če jo primerjate na primer z deli, ki jih svetovni ustvarjalci predstavljajo prav na salonu SNBA, saj gre očitno za poplavo kiča, četudi na najvišji ravni.

Marijan Mirt: V aktualnem stanju domače likovne umetnosti opazim nenehno dinamiko in izjemno raznolikost izrazov, kar predstavlja izrazito pozitiven trend. Slovenski umetniki izkazujejo kreativnost skozi raznovrstne estetske in konceptualne pristope.

Pri primerjavi z deli, predstavljenimi na salonu SNBA in podobnih razstavah, je ključno upoštevati bogastvo umetniških izrazov ter specifičen kontekst, v katerem umetniki delujejo. Čeprav se na nekaterih razstavah pojavi kič, je treba to dojemati zgolj kot enega od mnogih elementov v širšem spektru umetniških izrazov, ki se ukvarjajo z različnimi tematikami in slogi. Problem nastane, ko kič preide v »neokus«.

Vsak umetnik in umetniška scena izstopata s svojimi unikatnimi značilnostmi. Kljub možnim razlikam v estetiki izraza poudarjam pomen spoštovanja raznolikosti in individualnosti umetniških izrazov. Sočasno se zavedam, da je konstruktivna kritika in refleksija nad umetniškimi deli ključna, saj usmerja produkcijo novih umetniških del. Pomanjkanje senzibilnosti na enem ali drugem področju lahko pelje v poslabšanje likovne kakovosti.

HRVATSKI UMJETNIČKI SJAJ U PARIZU

Piše: Koraljka Čeh

Naši umjetnici su u 2023. godini utvrdili svoj položaj u Parizu. Naime, kipar Marijan Mirt već godinama uspješno sudjeluje na Salonu lijepih umjetnosti (Salon des Beaux Arts) gdje je već dva puta osvojio zlatno priznanje. Ove godine mu se po prvi puta pridružila i naša umjetnica Slađana Matić – Trstenjak, čiji je rad odmah bio prepoznat u umjetničkim krugovima.

Skulptura Marijana Mirta našla je svoje mjesto u fundaciji Sociéte Nationale des Beaux-Arts SNBA

Boraveći u Parizu susreli smo se s privremenom otpremnicom poslova veleposlanstva Republike Hrvatske u Francuskoj, dr. Senkom Burić te opunomoćenim ministrom Jurom Vujićem, koji su HKDM čestitali na zalaganju te uspjesima naših članova na ovako prestižnim salonima.

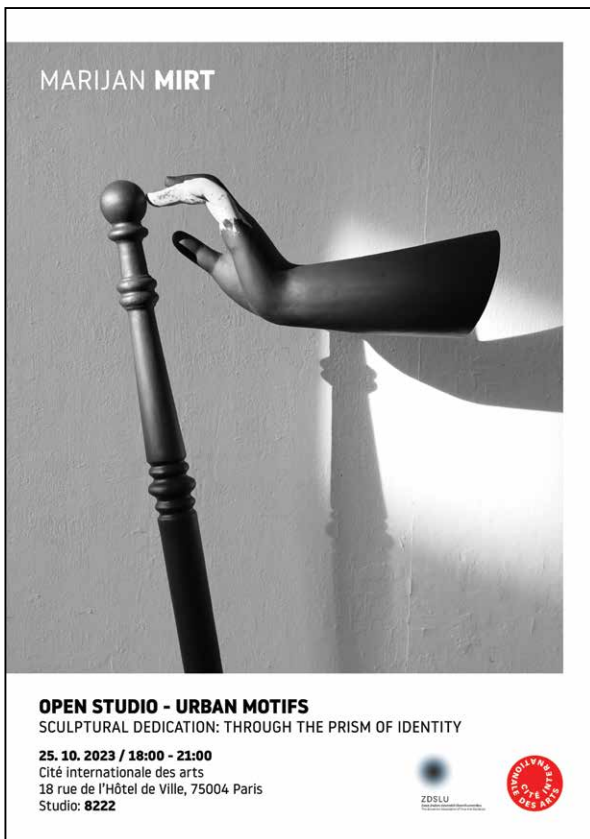
Kipar Marijan Mirt i predsjednica HKDM Koraljka Čeh predaju skulpturu Isabelle Lawson, izvršnoj direktorici Salona lijepih umjetnosti SNBA

Susret na veleposlanstvu RH u Parizu

Razgovor delegacije HKDM s dužnoscima veleposlanstva RH u Parizu

Otvoreni atelje / Marijan Mirt - Izložba kiparskih djela u ateljeu Rezidencije Cité Paris. Radovi su nastali tijekom rujna i listopada 2023. godine, za vrijeme umjetničkog boravka u Parizu.

RÉALITÉS NOUVELLES

Piše: Slađana Matic Trstenjak

Krajem listopada 2023. sam sudjelovala po prvi put na salonu apstraktne umjetnosti Réalités Nouvelles u Parizu i dobila nagradu PRIX LE QUOTIDIEN DE L'ART.

Salon je selekcioniran, te su izložena moja tri rada. Nagrađeni rad "Baršunasta polja III" (2023., kombinirana tehnika na platnu, 40 x 42 cm) izložen je u Réfectoire des Cordeliers. Istovremeno je u istom izložbenom prostoru bio izložen i rad "Baršunasta polja" (2022., kombinirana tehnika na platnu, 20 x 20 cm). Na drugoj lokaciji salona Espace Communes bio je izložen rad "Ružičasto i narandžasto" (2021., kombinirana tehnika na platnu, 21 x 20 cm).

Ove godine je održana je 77. edicija salona. Radovi su bili izloženi na tri lokacije: Réfectoire des Cordeliers, Espace Communes i Galerija Abstract Project. Prije dvije godine sam samostalno izlagala s kolegicom Petrom Jovanovskom u Galeriji Abstract Project.

Prva izložba Nove realnosti/Réalités Nouvelles održana je 1939. kako bi se suprotstavila tadašnjem dominantnom utjecaju nadrealista. Međutim, cijelu priču je naglo prekinuo rat, te tek 1946. nastaje salon pod istim imenom. Izlagači te priče su: Sonia Delaunay, Nelly Van Doesburg, Kandinsky, Mondrian, Vasarely, Pierre Soulages, Jean Arp, Hans Hartung, Kupka, Baertling, Robert Motherwell, Shirley Jaffe, Judith Reigl...

Nagrada Le Quotidien de l'Ar je francuski dnevni portal i časopis posvećen novostima iz svijeta umjetnosti i njezinog tržišta, koji je 2011. godine osnovao Nicolas Ferrand. U listopadu 2017. otkupio ga je Frédéric Jousset, vlasnik časopisa Beaux Arts Group.

Dobitnik nagrade dobiva opširan članak o svom radu u časopisu i na portalu Le Quotidien de l'Art.

Nagrađeni rad "Baršunasta polja III", 2023., kombinirana tehnika na platnu, 40 x 42 cm

Salon Réalités Nouvelles, 19.-22.10.2023, Pariz

Izložbeni prostor Réfectoire des Cordeliers.

SLAĐANA MATIĆ TRSTENJAK
REFLEKSIJA – PARIZ

U izložbenom prostoru HKDM 17. 11. 2023 bila je upriličena jednodnevna izložba "Refleksija-Pariz" za sve posjetitelje i medije.

Izložbeni prostor Espace Communes

APSTRAKTNA UMJETNOST

Apstraktna umjetnost (engl. non-objective art, franc. art abstrait, njem. gegenstandslose Kunst, tal. arte astratta), pojavljuje se početkom XX. st.; težište joj je na čistoj ekspresiji oblika, linija i boja, bez izravnih asocijacija na predmetni svijet. Vjerovalo se da je prvu apstraktnu sliku naslikao V. Kandinski 1910. No, to rano djelo imalo je svoje prepoznatljive pretke u umjetnosti P. Cézannea, G. Seurata i C. Moneta, te H. Matissea i fovista. U isto su se vrijeme apstrakciji pridružili i talijanski futuristi G. Balla i U. Boccioni, rusi M. F. Larionov i N. S. Gončarova, Čeh F. Kupka te Francuz R. Delaunay, koji su polazili iz drugih ishodišta. P. Cézanne još je 1880-ih prvi jasno izrekao da cilj umjetnosti nije reprodukcija vidljive stvarnosti već stvaranje nove, usporedne s onom koju opažaju naše oči. Još veći odmak od predmetne stvarnosti zamjetljiv je u umjetnosti H. Matissea i fovista oko 1904., koji su iz boje isključili mimetičku komponentu i sveli je na samostalan konstitutivni element slike. Kada V. Kandinski i nakon toga govori o osamostaljenoj boji, on i nesvjesno tek radikalizira stajališta P. Cézannea, postimpresionista i fovista, koji su mu neposredno prethodili. Put od predmetnoga prema nepredmetnome, od realnoga prema apstraktnome, os. je izražen u slikarstvu P. Mondriana, koji u drugom desetljeću reducira svaku opisnost i stvaran predložak pretvara u apstraktan ornament («Krošnja stabla», »Dine«, »Fasada crkve»). Za razliku od pionira apstrakcije (V. Kandinski, M. F. Larionov, F. Kupka, R. Delaunay, P. Mondrian), K. Maljevič dolazi do nepredmetnoga na sasvim osobit način. On ne apstrahira sav inventar vidljive stvarnosti, već uporište za svoju umjetnost traži u čistoj osjećajnosti. Suprematizam, kako naziva svoju umjetnost, označuje osjećaj odsutnosti predmeta.

U hrvatskoj se umjetnosti prva apstraktna slika pojavila razmjerno rano; to je slika »Pafama« J. Seissela, nastala 1922. kao jedno u nizu konstruktivističkih djela što ih je Seissel radio u kontekstu avangardnoga časopisa »Zenit«, koji je tada u Zagrebu izdavao Lj. Micić. Prva apstraktna slika ostaje, međutim, vremenski izolirana, pa se puni kontinuitet apstraktno umjetnosti u Hrvatskoj može pratiti tek od 1951., kada se javlja skupina »EXAT 51« (I. Picelj, A. Srnec, V. Kristl i B. Rašica), koja se želi distancirati od etabliranoga socijalističkog realizma. Zalažući se za potpunu umjetničku slobodu, skupina zapravo promovira apstraktnu umjetnost. U isto vrijeme apstrakciji se priklanja i E. Murtić, na čiji je rad utjecalo akcijsko slikarstvo i enformel. U duhu enformela, tijekom 1950-ih i ranih 1960-ih u Hrvatskoj rade O. Gliha, F. Kulmer, O. Petlevski, B. Baretić, J. Vaništa, Đ. Seder i napose J. Knifer, te kipari V. Bakić, I. Kožarić, D. Džamonja i S. Luketić. Međunarodni pokret nove tendencije koji se javlja u Zagrebu 1961. bit će važan za afirmaciju novog oblika konstruktivističke umjetnosti i geometrijske apstrakcije. Tu treba spomenuti djela I. Picelja, A. Srneca, V. Bakića, J. Knifera, J. Dobrovića i nešto mlađih M. Šuteja, Lj. Šibenik, M. Galića i A. Kuduza. U toj skupini umjetnika javit će se 1960-ih i određeni oblik minimalističke umjetnosti (B. Bučan, D. Tomičić, D. Jokanović-Toumin). Vrijedan prinos primarnomu i analitičkomu slikarstvu dali su u drugoj polovici 1970-ih B. Demur, D. Sokić, M. Bijelić, A. Rašić, Ž. Kipke, A. Maračić, G. Petercol i dr. Njihovim se djelom u hrvatskoj sredini napušta područje apstraktno umjetnosti u strožem smislu.

Citiranje: Apstraktna umjetnost. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

DALMARI SJAJE SREBROM

Piše: Marko Mandir, Koraljka Čeh

Iskreno veselje Dalmara osvojenim srebrom

Klapa Dalmari se je ove godine ponovno plasirala u finale najeminentnijeg klapskog festivala u Hrvatskoj, nadajući se boljem plasmanu od prošlogodišnjeg (3. mjesto publike i 4. žirija). Prisjećajući se razočaranja pjevača nakon tadašnje odluke žirija rekao sam im neka daju sve od sebe a ne očekuju ništa; vjerojatno je taj stoički pristup pripomogao posvemašnjem oduševljenju sviju nas kada nam je post festum k stolu prišao inspicijent i obavijestio nas o dvostrukom srebru. Odazivi hrvatskih medija bili su različiti: Slobodna Dalmacija bila je očekivano suzdržana jer ipak su Slovenci prvi puta u povijesti festivala posegnuli u prestiž nacionalne, od UNESCO-a zaštićene nematerijalne baštine. Večernji list je pak pohvalio naš kontinuitet te napisao da su »nekoliko završnih akorada narodne U našeg Marina bili najbolji trenutak večeri.« Ta noć za pamćenje je također iznjedrila fenomenalan podatak da su po prvi puta u povijesti festivala publika i žiri glasovali jednako.

Nakon naše putešestvije duže od dvije tisuće kilometara smijem napisati da smo svi presretni nad postignutim uspjehom i mirne duše se upuštamo u novu sezonu našeg djelovanja u kojoj ćemo proslaviti 15. obljetnicu postojanja. U planu je snimanje drugoga nosača zvuka kojeg nakon prvoga »Dalmacija u Mariboru« namjeravamo paradigmatički i bez trunke srama imenovati »Maribor pozdravlja Dalmaciju«.

Druga nagrada stručnog žirija i 2. nagrada publike na 57. festivalu dalmatinskih klapa u Omišu 2023.

Dalmari su oduševili publiku i 3. 12. 2023 u koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu, na 37. koncertu najljepših skladbi Pismo moja, hrli tamo – Zagrebu na dar. Bio je to koncert najboljih dalmatinskih klapa nagrađenih na ovogodišnjem festivalu u Omišu.

Krajem godine gostovali su u studiju Zvonimir Bajsčić na HRT-u na 21. novogodišnjem koncertu tamburaškog orkestra HRT-a „Valceri, polke i druge špelancije“, pod vodstvom maestra Matije Fortuna.

11. SABOR HRVATSKE KULTURE U SLOVENIJI

U prekrasnom, povijesnom gradiću Škofjoj Loci, sredinom rujna održan je 11. sabor hrvatske kulture, u organizaciji HKD Komušina iz Škofje Loke i Saveza hrvatskih društava u Sloveniji. Svečanost su uveličali gosti: dr. Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine, Boris Grigić, veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Sloveniji te Vesna Odorčić, opunomoćena ministrica.

U kulturnom programu nastupilo je 9 društava, a HKD Maribor je odličnim nastupom predstavila klapa Dalmari.

Bila je to prilika vidjeti šaroliku lepezu hrvatskih običaja te kako hrvatsku tradiciju njeguju Hrvati iz različitih dijelova Hrvatske te Bosne i Hercegovine.

Nastup klape Dalmari

Nastup folklornih skupina

Članovi HKDM u obilasku Škofje Loke

SUSRET S PREDSJEDNIKOM HRVATSKOG SABORA GORDANOM JANDROKOVIĆEM

Početak rujna 2023., u radni posjet Republici Sloveniji stigao je predsjednikom hrvatskog sabora Gordan Jandroković. Tom su se prilikom, 7. rujna 2023. članovi predsjedništva Saveza hrvatskih društava u Republici Sloveniji okupili na veleposlanstvu Republike Hrvatske u Ljubljani te se susreli s predsjednikom hrvatskog sabora. U zanimljivom razgovoru iznijelo se činjenično stanje u hrvatskoj zajednici u Sloveniji te se govorilo o statusu Hrvata i pitanju priznavanja hrvatske manjine u Sloveniji.

Hrvatska manjina naime nije priznata u Sloveniji, kao što je slovenska manjina u Hrvatskoj, te kao takva nemamo zakonska manjinska prava koja bi nam uvelike olakšala djelovanje. Gordan Jandroković ustvrdio je kako je Republika Hrvatska u izrazito dobrim odnosima sa susjednom Republikom Slovenijom te kako diplomatskim zalaganjem posljednjih godina čini mnogo da se pitanje statusa hrvatske manjine promijeni.

Predsjednica HKDM Koralka Čeh u neformalnom razgovoru s predsjednikom Sabora RH Gordanom Jandrokovićem

Članovi predsjedništva SHDS s predsjednikom sabora Republike Hrvatske Gordanom Jandrokovićem te veleposlanikom Republike Hrvatske u Sloveniji, Borisom Grigićem.

28. FORUM HRVATSKIH MANJINA

17. studenog 2023., u organizaciji Hrvatske matice iseljenika, u Zagrebu su se okupili predstavnici hrvatskih manjinskih zajednica iz Austrije, Crne Gore, Italije, Mađarske, Sjeverne Makedonije, Rumunjske, Slovačke, Slovenije i Srbije.

Predsjednik SHDS Đanino Kutnjak i članica predsjedništva, predsjednica HKDM Koraljka Čeh, predstavili su izlaganje na temu Veze hrvatske manjinske zajednice u Sloveniji s obrazovnim, kulturnim i znanstvenim ustanovama u Republici Hrvatskoj u desetljeću hrvatskog članstva u Europskoj uniji.

Tom prilikom predstavnike manjinskih zajednica primio je predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović. U ugodnom druženju u predsjedničkoj rezidenciji na Pantovčaku, predsjednika smo zamolili da svojim ugledom i funkcijom pomogne u rješavanju statusa hrvatske zajednice u Sloveniji.

Predstavnici Saveza hrvatskih društava u Sloveniji Koraljka Čeh i Đanino Kutnjak na prijemu kod predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića

Sudjelovanje u raspravi

Izlaganje na Forumu hrvatskih manjina u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu

Predstavnici Saveza hrvatskih društava u Sloveniji Koraljka Čeh i Đanino Kutnjak u razgovoru s predsjednikom Republike Hrvatske Zoranom Milanovićem

Predstavnici manjinskih zajednica na 58. forumu hrvatskih manjina u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu

DUNJA BEZJAK – DOBITNICA SREBRNOG GRBA GRADA MARIBORA

Povodom dana grada Maribora, 19. 10. 2023, umirovljenoj profesorici engleskoj i njemačkog jezika Dunji Bezjak, članici Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru, uručen je srebrni grb grada. Nagradu za više od dvadeset godina nesebičnog rada na povezivanju slovenske i hrvatske kulture i umjetnosti te promicanje mariborskih umjetnika u Hrvatskoj te hrvatskih u Mariboru i Sloveniji, Dunji Bezjak je uručio Aleksander Saša Arsenovič, mariborski gradonačelnik.

Njezin entuzijizam otvorio je vrata brojnim umjetnicima i kulturnim stvarateljima, što je ostalo zapaženo s obiju strana granice.

Čestitke povodom uručenja visoke nagrade rođenoj Varaždinki Dunji Bezjak poslao je i gradonačelnik rodnog grada Neven Bosilj, koji je istaknuo njezin doprinos u promociji mladih ljudi.

Dunji Bezjak čestitali su i počasni konzul RH u Mariboru dr. Šime Ivanjko, te predsjednica HKDM Koraljka Čeh

Nagradu uručenu našoj dugogodišnji članici Dunji Bezjak popratili su brojni javni mediji. Za Croatu je sa Dunjom Bezjak razgovarao naš prijatelj i dugogodišnji suradnik Mario Berdič Codella.

Mario Berdič Codella: Gospa Dunja Bezjak, nedavno ste prejeli Srebrni grb mesta Maribor, vaša zasluga pa je medmestno povezovanje na področju kulture, ne samo med mesti Maribor, Varaždin in Zagreb, ampak vaše povezovanje sega tudi do Visa, Gradca in drugod. Skratka, povezuje kar širok krog evropske kulturne scene. Prejeli ste že tudi druge nagrade, vendar je ta nagrada v Sloveniji najpomembnejša do sedaj, saj gre za zahvalo vsemu, kar ste storili za kulturno izmenjavo. V bistvu niste samo promovirali hrvaške kulture, s poudarkom na likovnih umetnikih in glasbenikih, ampak tudi obratno. Kar se mi pa zdi še posebej pomembno je to, da ste ves čas svojega aktivnega življenja ukvarjali tudi z dobrodelnimi dejavnostmi, pri čemer izstopajo aktivnosti med vojno na Hrvaškem, ko ste zbirali sredstva za begunce. Hkrati ste bili ves čas dejavni v okviru slovenskega mednarodnega združenja žensk SILA, kjer sodelujejo soproge veleposlanikov in predstavnikov tujih firm v Sloveniji in tudi ta organizacija je v bistvu dobrodelna. Povejte nam, kako ste v tem vašem bogatem ustvarjalnem življenju, ko ste neprestano tudi poučevali Nemščino in Angleščino po šolah in ste bili tudi na tem področju zelo aktivni, če omenim mentorstva številnim študentom v obeh jezikih, sodelujoč z mariborsko Pedagoško akademijo. Hkrati ste bili soavtorica učbenikov za osnovno šolo v nemškem jeziku. Kljub vsem tem poklicnim dejavnostim ste našli čas tudi za kulturno povezovanje in dobrodelne dejavnosti.

Dunja Bezjak: Naj vam na samem začetku povem, da živim svoj Alpe-Adria prostor, kar je čudovito: Ljubljana-Maribor-Varaždin-Zagreb-Gradec in če smo že tukaj pri Avstriji, naj omenim, da se je nekdanjemu skupnemu prostoru v zadnjih dvajsetih letih pridružil tudi otok Vis. Pred petdesetimi leti, ko sem prišla v Maribor iz Varaždina, nisem znala slovensko, kar je bila največja naloga, ki sem jo morala obvladati. Imela sem srečo, da se je tedaj pri pouku tujega jezika po šolah uporabljala izključno direktna metoda poučevanja, kar je pomenilo, brez uporabe materinega jezika (op. hrvaščine ali slovenščine). Bila sem v fazi spoznavanja jezika in nisem hodila na noben tečaj. Vse, kar sem se naučila, je bilo po posluhu. Imela sem srečo in dobila sem tudi službo. Tri leta sem poučevala na osnovni šoli v Slivnici pri Mariboru, potem sem prišla na Srednjo ekonomsko šolo v Mariboru. Vse je potekalo v smislu spoznavanja ljudi in kulture in ustvarjanja prepoznavnosti. Iskreno povedano, nisem hotela ostati na obrobju Maribora. Spoznala sem, da obstajajo določeni potenciali, ki jih je treba znati izkoristiti in jih umestiti v pravilne projekte. Poleg tega sem bila pri vseh projektih, ki sem jih organizirala, ampak zares pri čisto vseh, s celotno osebnostjo globoko prepričana, da je to prav in da morajo uspeli. Z svojo osebno prepričanostjo, da je v redu, kar počnem, sem tudi uspela prepričati ljudi okoli sebe. Še ena stvar je, kar zadeva likovno umetnost. Nikoli se nisem spuščala niti v en projekt,

eno razstavo, eno izmenjavo, ne da bi se prej pozanimala o sodelujočih umetnikih, saj je moje znanje bilo le ljubiteljsko, pač kar sem zasledila po časopisih. Torej, vsi sodelujoči likovni umetniki so bili izobraženi na likovnih akademijah, tako slikarji kot kiparji in vsi drugi.

Celotna zgodba mojega delovanja se je pravzaprav začela, ko sem bila stara 50 let. Jugoslavija je razpadla in nastali sta dve novi državi. Naenkrat je nastala med njima meja, imeti je bilo treba potni list, ki si ga moral pokazati, tako da so se v nas prebudili drugačni občutki. Ko so leta jeseni 1991 v Maribor prišli prvi begunci, je Rdeči križ Slovenije apeliral na Mariborčane, naj jim pomagajo. Zakaj? Ker so pribežali ljudje brez vsega, najprej iz Hrvaške, nato pa še iz Bosne. Tedaj sem pričela razmišljati, kako bi lahko pomagala Rdečemu križu pri zbiranju sredstev. Zato sem na Srednji ekonomski šoli v Mariboru s 1200 dijaki organizirala dobrodelni koncert, ker sem bila prepričana, da jih bo med takšno množico vsaj nekaj umetniško ustvarjalnih. Vsaj nekaj deset jih bo znalo peti, plesati, recitirati, karkoli. Na tem koncertu smo zbrali, morda danes zveni hecno, 17.376 tolarjev, ki smo jih nakazali na Rdeči križ. Vojna je še trajala, zato smo organizirali še drugega in tretjega in četrtega, decembra 2023. pa je prišlo do številke 31. Zelo sem vesela in ponosna, da so profesorji Srednje ekonomske šole spoznali ne samo materialno vrednost dobrodelnega koncerta zaradi zbiranja sredstev za določen namen, ampak je to bil tudi vzgojni namen: učimo učence pomagati. To je bil trenutek, ko si lahko otroku omogočil, da se predstavi svojim sošolcem s posebnim znanjem ali spretnostmi, ki jih drugi niso imeli. Skratka, to je bilo udejanjeno pred kratkim, ko je potekal 31. dobrodelni koncert Srednje ekonomske šole v Mariboru. Po tolikih letih se težko spomnim vsega.

Da, postala sem članica Slovenskega mednarodnega združenja žensk SILA, za katerega bi dejala, da sem spoznala nekoliko drugačno strukturo ljudi na neki ravni, za katero sem mislila, da bi lahko bila zanimiva za moje učence. Zato sem organizirala tako predavanja kot nastope in promocije knjig, ki so jih napisali dijaki srednje ekonomske šole v Mariboru v angleškem jeziku z različnimi tematikami, kamor sem povabila tega in onega ambasadorja. V posebnem spominu mi je ostalo, ko je prva angleška veleposlanica prišla v Slovenijo, smo z učenci napisali prvo knjigo v Angleščini, in sicer knjigo poezije. Ob izidu knjige sem jo poslala angleški veleposlanici s posvetilom Welcome to Slovenia. Gospa se je odzvala in začela svoj prvi obisk v Mariboru na naši šoli. To je bila velika čast in bili smo vsi navdušeni. Potem so si sledile ene aktivnosti za drugo. V SILA-i sem bila izjemno aktivna. Ljudje so mi zaupali, prihajali so na šolo in imeli predavanja, promocijo kakšne knjige, razne programe in podobno. Tako je bilo tudi z mariborskimi župani, saj je vsak imel nekaj za povedati, tako da se lahko nekaj naučiš. Zvrstili so se veleposlaniki, župani, direktorji podjetij in struktura dijakov na naši šoli je omogočala, da vsak nekaj odnese. Na primer, irski veleposlanik je iz Ljubljane pokrival še Hrvaško in BiH, jaz pa sem ga peljala v Varaždin, kjer je imel na gimnaziji predavanje.

Potem pa se je razvil prvi projekt pisanja poezije v angleškem jeziku. 1200 pesmi sem doma prebrala, kar ni bilo ustrezalo mojim kriterijem sem dala na eno stran, kar je ustrezalo na drugo. Tako sem naredila izbor tistega, kar sem smatrala da je najboljši. Iz tega je nastal naslednji projekt. Pomislila sem, zakaj ne bi v sodelovanju s članicami društva SILA in mariborsko Prvo gimnazijo organizirala projekt Slovenska poezija v drugih jezikih. Gospe so si izbrale enega slovenskega pesnika, poiskale prevod v Angleščino ali kakšen drugi jezik in recitirale na prireditvi na Prvi gimnaziji. Tudi ta projekt je bil sprejet izjemno pozitivno. Naj povem, da sem vse projekte izvajala iz Maribora, še posebej glede povezave Hrvaške in Slovenije.

Mario Berdič Codella: Naj omenim, da ste v preteklih 25 letih udeležili več kot 250 različnih projektov.

Dunja Bezjak: Tako je, morda še več, saj sem jih na koncu nehala beležiti. Naj ostanem še nekoliko v Mariboru, pri dijakih Srednje ekonomske šole, kjer je bila izrazita kulturna aktivnost. Jaz sem vse te učence in profesorje peljala tudi v Zagreb in v prvi vrsti v Slovenski dom. Ti naši otroci sploh niso vedeli, da v Zagrebu živi toliko Zagrebčanov slovenskih korenin. Ti so večinoma prišli med prvo in drugo svetovno vojno in so tam tudi ostali. V Zagrebu obstaja tudi Slovenski dom, kjer se ne plešejo samo polke in valčki, ampak gre za različne sekcije, kjer se ohranja slovenska kultura, korenine in identiteta. V Slovenski dom sem večkrat peljala svoje dijake, tudi plesne skupine, ki so izvajale programe na otvoritvi slovenskih umetnikov, prav tako soproge veleposlanikov, razna mariborska humanitarna združenja, kot je Rotary Club, Sorooptimes idr., kar mi je bilo v veliko veselje. To so bila leta moje izjemne aktivnosti pri kulturnem povezovanju. Meni ni bil problem obiskati niti nekdanjega predsednika države niti sedanjega ali njihovih soprog, s katerimi smo v Zagrebu popile kavico in se srečale s članicami hrvaškega mednarodnega kluba žensk.

Mario Berdič Codella: Kako ste pri vsem tem prišli do povezovanja likovnih umetnikov?

Dunja Bezjak: Na to vprašanje bi težko odgovorila. Umetnost na splošno me je zmeraj zanimala, ampak glede likovne umetnosti, bi morda omenila spodbudo mladega zakonskega para v Varaždinu, akad. slikarja Gordane Kovačić in Slavena Macolića, ki sem ju spoznala še preden sem se poročila. V centru mesta imata svojo galerijo, v kateri trenutno razstavlja mariborski akad. kipar zagrebških korenin, Marjan Mirt, mag.. Tedaj sem prišla na misel, da bi povprašala v Umetnostni galeriji Maribor, če so zainteresirani za razstavo obeh umetnikov. Tedaj je bila direktorica Meta Gabršek Prosenec, ki je razstavo odobrila. Vse se je sicer nekoliko zavleklo, vendar je 12. decembra, pred 25 leti, prišlo do udejanjenja velike razstave po vseh prostorih UGM. Na otvoritev je prišel celo hrvaški minister za kulturo, zahvaljujoč mojemu poznavanju širokega kroga ljudi. Kmalu nato je prišlo do povratne razstave v njuni galeriji dveh profesorjev na mariborski pedagoški fakulteti, Samuela Grajfonerja in Darka Golije. To je bil začetek, pozneje pa so se izmenjave kar

nadaljevale. Tukaj bi se morda zadržala pri fenomenalnem projektu, ki sem ga izpeljala prav z vami, g. Berdič, to je bila razstava Sodobna umetnost severozahodne Hrvaške, kjer je sodelovalo 34 akademskih likovnic in likovnikov iz Varaždina, Čakovca, Ludbrega in Koprivnice, v štirih razstavnih prostorih na Židovskem trgu v Mariboru.

Rada bi omenila še projekt, ki sem ga izvedla z Večerovo novinarko Melito Forstnerič Hajnšek, ki se je odzvala na moj predlog ravno v času te nove stvarnosti dveh držav. Spomnila sem se, da v Zagrebu živijo mnogi Slovenci, ki pa so dejansko bili Zagrebčani slovenskih korenin. V Zagrebu so se rodili in odraščali, poznali so ga boljše kot jaz. Prva takšna oseba je bil Bobi Marotti, ki je resnično fasciniral go. Forstnerič s svojim bogatim življenjem in doživetji. Bil je vodilna osebnost hrvaškega gledališča. Z njim se je začelo in tako sva šli do enega, drugega, tretjega. Ga. Forstnerič jih je intervjuvala in objavila članke v Večeru. Poznala sem veliko takšnih oseb, od športa, kulture, gledališča in likovne umetnosti do medicine in drugih znanosti, kar pomeni, da skoraj ni bilo področja, pri katerem ne bi bile te osebe na samem vrhu. Ko se je ta projekt zaključil sem se vprašala, kaj se bo zgodilo, če se ta projekt zaključi samo z objavo vseh teh člankov v časopisu. Vse bo šlo v pozabo, konec! Potem sem spodbudila go. Forstnerič, naj objavi knjigo Zagrebški Slovenci. Takrat mi še ni bilo jasno, da bi moral biti naslov knjige Zagrebčani slovenskih korenin. Knjiga je izšla v Slovenščini in v hrvaškem prevodu, financiral pa jo je Slovenski dom v Zagrebu. Prva promocija je potekala v Kazinski dvorani v Mariboru, udeležile pa so se je celo nekatere osebnosti iz knjige, ki so bile seveda že precej v letih. Druga promocija je potekala v Novinarskem domu v Zagrebu, tudi z eminentnimi gosti, predstavniki zagrebških kulturnih krogov.

To je bil torej tudi eden lepih projektov, po njemu pa me je hrvaški veleposlanik v Sloveniji, dr. Mario Nobilo, predlagal za Odlikovanje predsednika države (Hrvaške), ki sem ga tudi dobila. Pred tem sem dobila še Nagrado mesta Varaždin, Varaždinske županije, Nagrado mesta Vis, torej javna priznanja. Glede podelitve Nagrade predsednika države so mi sporočili, da traja pol ure, tedaj je bil predsednik Stipe Mesić, in povedali, da mi bo najprej povedal, zakaj sem nagrado prejela, potem pa sledi vaš odgovor njemu. Morala sem mu odgovoriti nekaj pametnega, pri čemer sem imela strašansko tremo, saj je bil sprejem samo zame. Nato sem spesnila naslednji odgovor: »Samo ljudje odprtega srca in duše grede od doma ter si nekje drugje zgradijo gnezdo in ustvarijo dom. Nikoli ne bomo izvedeli, ali bi postali to kar so, če ne bi bili tam, kjer so.« To je ta zgodba pred dvanajstimi leti. Iskreno rečeno sem bila tega zelo vesela, ker se je vse to, za kar sem bila pred dvanajstimi leti nagrajena, zgodilo nekako na koncu mojega aktivnega ukvarjanja s povezovanjem in predstavljanjem. Ker sem bila že toliko stara sem izrabila številne priložnosti in odprta vrata institucij in ljudi, čeravno tega ne moreš izrabljati neskončno, pa vendar še zmeraj rada pomagam in priporočam. Sedaj lahko že tudi sama odprem kakšno razstavo, pri čemer stroka govori o strokovnem vidiku razstavljalca, jaz pa o okoliščinah, saj imam toliko izkušenj.

V Varaždinu sem z dr. Vlasto Stavbarjevo, s katero sem izjemno sodelovala, organizirala razstavo Slovinci v Varaždinu. Obsegala je čas 19. stoletja, čas Avstroogrške monarhije. Tedaj je bila najbližja gimnazija v slovanskem jeziku prav Varaždinska. Nanjo so hodili Fran Miklošič, Edvard Kocbek in drugi. Druga varaždinska institucija je varaždinska knjižnica, v kateri se nahaja ogromno del slovenskih avtorjev, od Stanka Vraza naprej. Tretja institucija je galerija Starih in novih mojstrov, kjer so ohranjena kiparska dela Jožefa Strauba in slike Mihaela Stroja. Če sem že pri gimnaziji, je to razstavo v Univerzitetni knjižnici Maribor obiskalo v enem dnevu vseh 1200 učencev Varaždinske gimnazije. V Mariboru je bil poseben prometni režim, prometna policija je usmerjala avtobuse. Tudi UKM se je dobro pripravila na sprejem takšnega števila obiskovalcev. Otvoritve so se udeležile znane osebnosti, med drugim minister za Slovence po svetu Boštjan Žekš, rektor univerze v Mariboru, častni konzul RH in drugi.

Pred dvajsetimi leti sva z možem kupila hišo na otoku Vis. Ko se je soprog upokojil, sva polovico časa preživela v Mariboru in polovico na Visu. Vis nisem dobro poznala, tako da sem prva tri leta le opazovala tamkajšnje kulturno življenje. Ugotovila sem, da obstaja veliko ljudi, ki pišejo poezijo in da je tudi precej akademskih slikarjev, ki so bili iz Visa, Splita, Zagreba in od drugod, vendar z viškimi koreninami. Najprej sem predstavila mariborske slikarje v Meštrovičevi galeriji. Na Visu namreč živi vnukinja znamenitega kiparja Ivana Meštrovića, ki je v nekdanji konobi odprla čudovito galerijo z njegovimi deli. Ta dela je Meštrovićeva vnukinja podedovala od mame. Kiparjeva dela je bilo kot kulturno dediščino prepovedano prenesti iz Hrvaške. Tukaj so razstavljali tudi Mariborčani Jože Šubic, Bogdan Čobal, Lucija Stramec, Marko Pak idr. Prišlo mi je na misel, da bi lahko predstavili cel niz avtorjev na temo videnja Visa. Sledilo je 10 razstav v Visu, Varaždinu, Mariboru, Ljubljani in Gradcu. Deseta razstava viških slikarjev (Vis desetič) je bila v Mariboru, pri čemer sem angažirala še štiri viške pesnike.

Obstaja pa tudi zgodovinska povezanost med Visom in Mariborom, to je admiral Wilhelm Tegetthoff. Na otoku Visu sicer nima spominske plošče, vendar so na pokopališču štirje nagrobni spomeniki v spomin na bitko pri Visu. Znova sem spodbudila, skozi prizmo življenja v okviru nekdanje skupne države Avstroogrške in Tegetthoffovega uspeha v boju proti Italijanom, ki so imeli fantastično mornarico, pa so vseeno doživeli poraz pri Visu, k sodelovanju Univerzitetno knjižnico Maribor, potem je bil izredno zainteresiran tudi g. Primož Premzl. To je bilo pred kakšnimi 12 leti, mislim da ob 150. obletnici bitke. G. Premzl je imel svojo stojnico na viški rivi, oblečen v uniformo Admirala Tegetthoffa, ki jo je dal sešiti na Dunaju. Predstavila pa se je tudi UKM. Temu je sledila velika zgodovinska razstava, katere nosilka je bila Univerzitetna knjižnica Maribor, v sodelovanju z viškim muzejem. Na otvoritev sta prišla župan mesta Vis, Ivo Radica in županja Komiže, Tonka Ivčević.

Veliko sem sodelovala tudi s slovenskimi društvi v Varaždinu, ki sem jih predstavila v Mariboru, zato so me predlagali za Nagrado Varaždinske županije.

Tudi gledališče je moja velika ljubezen, kar vedo tudi tukaj v Mariboru. Torej SNG Maribor, HNK Zagreb in relativno malo varaždinsko gledališče, ki letos obhaja 150. obletnico. Leta 1873 je namreč arhitekt Hermann Helmer zgradil poslopje HNK Varaždin. Moja ljubezen do gledališča je nastala v času, ko sem bila v osnovni šoli in so me angažirali za vlogo Anne Frank. Bila sem židovski tip, fiziognomija in črni lasje. Verjetno je to prvo srečanje z gledališčem in vsem, kar je ponujalo, nastajanje predstave, pustilo globoko sled v meni. Še zdaj rada sodelujem pri povezovanju mariborskega in varaždinskega gledališča, še posebej njegova nekdanja in tudi sedanja ravnateljica izjemno sodeluje s SNG Maribor. Na to sem ponosna. Delček tega je bil tudi za mojo dušo.

Letošnje leto je bilo v Slovenji posvečeno Karlu Destovniku Kajuhu, mlademu, komaj dozorelemu dečku, ki pa je s svojo poezijo in razmišljanjem dokazal veliko več. Varaždinu sem nekaj že donirala, za letos pa sem se odločila vprašati akad. kip. Marjana Mirta, če bi lahko izdelal doprni kip Karla Destovnika Kajuha, ki bi ga podarila moji Srednji ekonomski šoli. Zakaj sem se odločila prav za Kajuha? Lani, ko sem bila že globoko v pokoju, mi je prišlo na misel, da so v avli varaždinske gimnazije na spominski plošči vklesani njegovi verzi: »Lijepo je majko znaj, lijepo je živjeti ali za što sam umro, htio bih još jednom umrijeti!« Na marmorni plošči v avli Srednje ekonomske šole v Mariboru so isti verzi v Sloveščini: »Lepo je, veš, mama, lepo je živeti, toda, za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!« Tukaj je nastal nekakšen klik v glavi, povezava mene, pripadnosti nekemu demokratskemu krogu, saj prihajam iz takšne družine, z željo, da bi donirala kip ob tej obletnici. No, tudi moj oče je bil partizan. Zaprli so ga v Jasenovac in samo z močno zvezo ga je uspel zapustiti. Neposredno iz Jasenovca je odšel v partizane. Odločila sem se, da bom ta kip podarila moji šoli, ampak, z UKM sem zmeraj fantastično sodelovala, moje ideje so upoštevali, naletele so na pozitiven odziv, vrata so bila zmeraj odprta. Jaz sem tujka v Mariboru, kakorkoli že, ampak zmeraj so dejali, da sem Mariborčanka varaždinskih korenin. V Mariboru sem hotela spoznati ljudi, tukaj je bilo moje življenje in zato sem se toliko angažirala. Ravnateljici SEŠ in UKM sta se strinjali glede donacije. SEŠ je ob otvoritvi 25. maja pripravila čudovit program, spoštljiv do pesnika in hkrati do mene, enako pa se je zgodilo tudi v UKM ob odkritju odlitka originalnega Kajuhovega kipa. To je ena moja lepa zgodba.

Jaz imam tudi največjo zasebno zbirko publikacij o Meštroviću. Zbirala sem literaturo po vseh mestih, tudi na kramariji. Z UKM sem se dogovarjala za predstavitve moje zbirke v vitrinah. Z direktorjem Meštrovičevih galerij Androm Krstulovićem Oparo, sem se dogovarjala, če bi ob predstavitvi lahko prispevali kakšno risbo. Posodili so 12 risb in v UKM je bila čudovita razstava. Dr. Mate Meštrović, kiparjev sin, je prišel iz Zagreba in odprl razstavo. Na otvoritev je prišla generacija ljudi, ki vedo kdo je Meštrović, današnja mladina pa po vsej verjetnosti tega ne ve.

Ne domišljam si, da sem kulturna ambasadorka, temu se danes pravi kulturna diplomacija, četudi je res, da sem opravljala delo kulturne ambasadorke. Študentka iz Zagreba

je celo opravila diplomsko nalogo iz mojih dejavnosti. Na začetku mojega delovanja nisem bila v nobeni instituciji, vse je prihajalo iz mene, razen za strokovno mnenje sem se zmeraj pozanimala, drugače pa imam nekakšen feeling, da lahko sama opravim določen filter, odločiti kaj je vredno predstavitve in povezovanja in kaj ne.

Dunja Bezjak z avtorjem Marijanom Mirtom in predsednico HKDM Koraljko Čeh ob otvoritvi kipa Karla Destovnika Kajuha v Univerzitetni knjižnici Maribor

Mario Berdič Codella: Ampak Srebrni grb mesta Maribora ste si zaslužili prav zaradi teh svojih medkulturnih dejavnosti.

Dunja Bezjak: Da, Srebrni grb mesta Maribora sem si zaslužila zaradi mojega udejstvovanja na področju kulturne izmenjave in povezovanja, vendar je bilo vse v povezavi z Mariborom in organizirano iz Maribora. Dandanes komunikacija ni problem, kar je bilo zelo koristno. Seveda sem ponosna na to nagrado. Pa še nekaj mi je bilo drago, da mi je dosti ljudi, ki jih nisem poznala, dejalo: »Ponosni smo na vas.« Veseli me, da sem lahko predstavila mesto, Maribor na način, kot sem si želela, sedaj pa sem se umaknila, saj je vendarle že čas za to.

Zadnja razstava Marjana Mirta v Varaždinu je potekala v znamenju 500. obletnice varaždinskega rotovža (gradska viječnica - 1523), otvoritev pa je bila ravno na Dan mesta, saj je na praznik sv. Nikolaja ali Miklavža 6. decembra tudi praznik mesta Varaždina. Zaradi možnosti razstave na ta dan sem predstavila Marjana Mirta kot Mariborčana zagrebških korenin. Vprašala sem župana mesta Varaždin, Nevena Bosilja, če bil pripravljen odpreti razstavo in hkrati tudi mariborskega župana Aleksandra Sašo Arsenovića, tako da sta oba privolila v srečanje in izčrpen pogovor z delegacijama obeh mest. Tako je nastal pravi medmestni dogodek. V isti galeriji Kovačić-Macolić je pred kakšnimi 8 leti predstavil svoja slikarska dela Mariborčan, prof. Bogdan Čobal. Razstavni prostori sicer niso veliki, ampak gre za prečudovit baročni interijer. Tedaj mi je uspelo organizirati navzočnost dveh nekdanjih predsednikov držav, hrvaškega dr. Ivana Josipovića in slovenskega dr. Danila Türka, ki sta odprla Čobalovo razstavo.

Na otvoritvi razstave Marjana Mirta v Varaždinu v organizaciji galerije Kovačić Macolić in HKDM

Mario Berdič Codella: Podelili so vam tudi naziv humanitarka leta 2012.

Dunja Bezjak: Tako je. To je bil čas, ko sem bila neverjetno aktivna pri SILA-i, in smo iz SEŠ donirali veliko stvari ljudem potrebnim pomoči, tako otrokom s posebnimi potrebami kot Rdečemu križu in drugim. Večina humanitarne pomoči je bila povezana s SILA-o, mednarodnim združenjem žensk in koncerti na SEŠ. Tedaj je izhajala revija Mariborčan, ki je vsako leto v stari dvorani mestnega gledališča podelila naziv naj..., tako sem tudi jaz dobila naziv naj humanitarke za leto 2012.

Mario Berdič Codella: Spoštovana ga. Dunja Bezjak, iskrena hvala za tale pogovor in veliko užitkov v vašem zasluženem mirovanju, četudi menim, da boste še zmeraj sprejeli kakšen izziv.

Dunja Bezjak: Tudi vam in vsem bralcem revije Croata želim veliko zdravja in uspehov v novem letu.

POVIJEST HRVATSKOG ŠAHIRANOG GRBA

Priredio Šime Ivanjko

Najstariji prikazi šahiranog grba Hrvatske nastali su na području Tirola (Austrija) u 15 stoljeću. Među prvima je freska na tornju Dominikanskog samostana u tirolskom gradu Bolzano oko 1490 te godine. Drugi prikaz šahiranog grba nalazi se na svodovima trijema kuće u glavnoj ulici Valtera Zellera u Innsbrucku iz 1494.

Sa povijesnog stajališta grbovi se pojavljuju na štitovima vitezova u 12. stoljeću, da bi kasnije u okviru feudalnog uređenja pojedine feudalne obitelji prihvatile te oznake kao znak identitete. Šahovsko polje se u europskom prostoru pojavljuje u srednjem vijeku kao podloga za različite oblike grbova feudalnih gospodara za pojedina zemljišne posjede. U osnovi šahovsko polje podsjeća na zid iz opeka te se povezuje sa obranom pred vojnim neprijateljima. Za hrvatske zemlje je od posebnog značaja obrana pred turskom silom. Papa Pio II. je sredinom XV stoljeću prvi uporabio naziv *Predziđe kršćanstva* (*Antemurale Christianitatis*) opisujući bosansko-hrvatska područja koja postaju važna u sprječavanju osmanskih prodora prema Italiji, Kranjskoj i Austriji uz nazive srodna značenja («štit», «zid» «vrata»).

Knez Krste I. Frankopan je koristio taj izraz pred papom Hadrijanom VI. u Rimu. Koncept *Antemurale Christianitatis* ostaje prisutan u hrvatskoj književnosti i političkoj misli u kasnijim stoljećima te je utjecao na formiranje hrvatske nacionalne ideologije u povezanosti za grbom koji prikazuje šahovsko polje, kao simbol zida.

Na temelju različitih povijesnih prikaza hrvatskog šahiranog grba se danas vode rasprave o bijeloj odnosno crvenoj boji početnoga polja hrvatskoga grba. Stoljećima su upotrebljavane obje verzije bez političkih konotacija. Treba istaknuti, da je zastava države NDH sadržavala osim šahiranog grba sa prvim bijelim poljem i istaknut znak ustaštva U. Zbog toga nema osnove, da se grb sa prvim bijelim poljem smatra kao ustaški grb. Ne treba miješati izgled grba i zastave državne tvorevine s onim što se danas nerijetko etiketira kao grb i zastava NDH. Stoga nema osnova zakonska zabrana upotrebe šahiranog grba u Austriji sa početnim bijelim poljem.

Hrvatski sabor je 25. srpnja 1990. proglasio amandmane na Ustav dotadašnje SR Hrvatske, proglasio je državnu suverenost RH i ukinuo je dotadašnja socijalistička obilježja, pa je umjesto zvijezde, na hrvatsku trobojnicu vraćen tradicionalni hrvatski grb s početnim bijelim poljem. S obzirom na kritike dijela javnosti, da se koriste obilježja NDH režima je predsjednik Tuđman predložio, a Hrvatski sabor 21. prosinca 1990. donio Zakon o državnom grbu, zastavi i himni odredio, da hrvatski grb počinje sa početnim crvenim poljem.

NENAD OPAČIĆ - MED VARAŽDINOM IN MARIBOROM

Piše: Mario Berdič Codella, dec. 2023

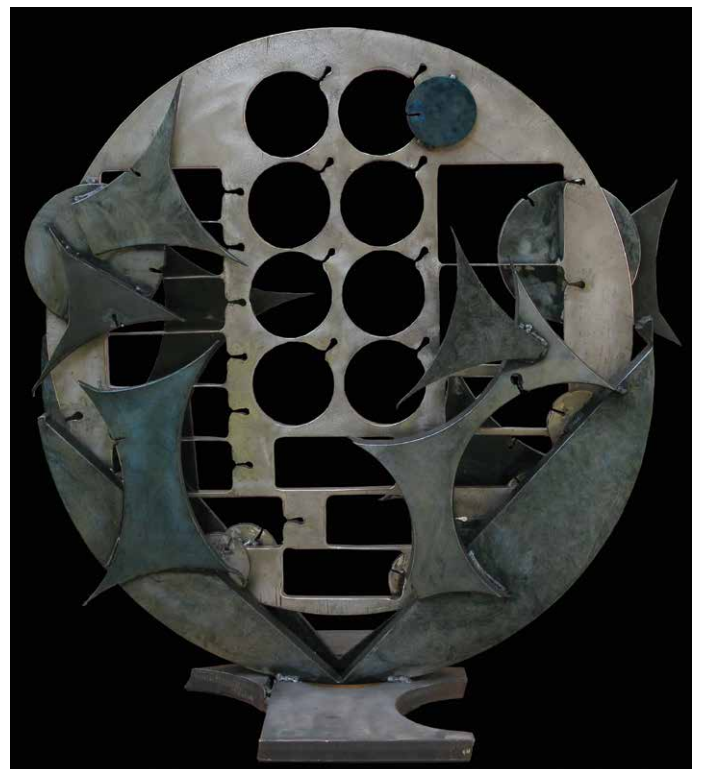
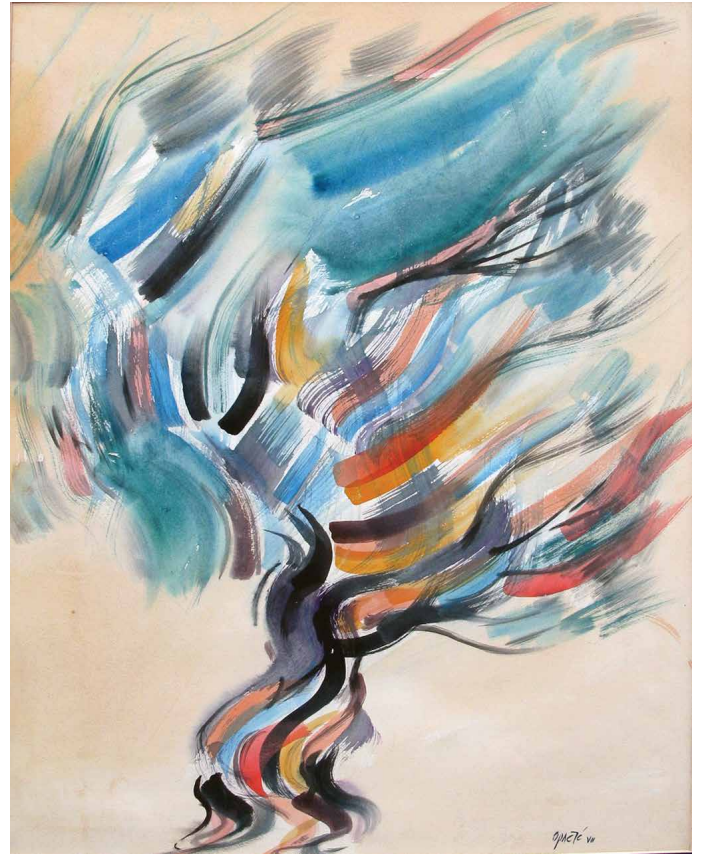
Akad. slikar in kipar Nenad Opačić iz Varaždina se je mariborskemu kulturnemu občinstvu predstavil že večkrat, še posebej pa ima v spominu svojo prvo tukajšnje samostojno razstavo v Klubu mladih, leta 1966, ko ga je Branko Rudolf v Večerovem članku označil kot nadebudnega mladega hrvaškega slikarja. Novembra 2006 se je po dolgem času znova predstavil mariborskemu kulturnemu občinstvu s svojim Ležečim kiborgom, na odmevni skupinski razstavi Sodobna likovna umetnost severozahodne Hrvaške, v organizaciji Mladinskega kulturnega centra Maribor (galerija Media nox), ob sodelovanju Društva likovnih umetnikov Maribor, galerije LM in Centra judovske kulture Sinagoga, pri čemer je obsežno skupinsko razstavo kuriral avtor tega članka, ob nepogrešljivi pomoči kulturne ambasadorke Dunje Bezjak, letošnje prejemnice srebrnega grba mestne občine Maribor. Junija 2007 se je v nekdanji galeriji mariborske nadškofije Ars Sacra predstavil skupaj z Željkom Muckom iz Koprivnice s sakralnimi slikarskimi deli z naslovom Corpus Christi, pri čemer so Opačićeve umetnine sodile v njegov ekstremno ekspresiven, geometrijsko stiliziran ciklus Razpela (Raspeća). Razpela predstavljajo edinstven način upodabljanja kristusovega izmaličenega telesa na križu, v obliki skrčene serpentine, grozeč, da bo padel z njega. Že oktobra istega leta 2007 je Nenad Opačić v mariborski Sinagogi predstavil velikoformatne slike v olju na platnu iz cikla Jadra (Jedra), ki sodi v okvir motivike marine, kot neke vedutne podvrste. Ciklus jadrnic uvaja v Opačićev opus nesluteno dinamično, ki jo poudarja bodisi s pomočjo prelomljenih, vodoravnih, navpičnih ali diagonalnih, prostorsko kompozicijskih smernic (navezujoč na Kiborge in Razpela) bodisi z neenakomernim, adicijskim ritmiziranjem jamborjev in jader, ki jih lahko v skrajni obliki upodablja kot sekvence gibanja (reminiscence na futurizem). Že od baroka naprej priljubljena likovna motivika pridobi pri Opačiću transcendentno vsebino, saj jadrnica simbolizira iščočega človeka na razburkani življenjski poti, ki lahko najde večno zavetišče edinole v varnem, duhovnem pristanišču onostranske eksistence. Njegova trikotna jadra so sinergično učinkovala s šilastimi loki poznogotske stavbe in se navezovala z vodnim abientom neposredne bližine reke Drave. Sicer pa Opačićeva dela zmeraj ekspresivno dinamično posegajo v razstavni prostor in součinkujejo z okolico. Skrajno svojevrstno razstavo je odprl dr. Mario Nobilo, tedanji veleposlanik Republike Hrvaške, ob navzočnosti mariborskega in varaždinskega podžupana, Andreja Verliča in mag. Ivana Meseka, za kulturni program pa je poskrbel legendarni Arsen Dedić.

Nenad Opačić je po dlje trajajočem premoru na razstavi Sinergija narave in tehnike v Razstavišču Univerzitetne knjižnice Maribor oktobra in novembra leta 2015 predstavil majhen izbor dveh kontinuiranih, dihotomnih ciklov Kiborgi in Oljke, ki sodita, poleg omenjenih Jader in Razpel ter pejsažev otoka Mljeta in Varaždinskih portalov, v Opačićev železni repertoar novejšega ustvarjalnega obdobja. Umetnik se namreč rad enakovredno posveča tako motivikam narave kot tudi tehnike, pri čemer slednje obravnava v različnih materialih, ne le v akvarelu in olju, marveč tudi v obliki tridimenzionalnih in reliefnih jeklenih konstrukcij, pogosto ob uporabi najdenih strojniških predmetov, ki jim spreminja namembnost. Če pomeni kiborg, kot aktualni simbol brezdušne, tehnokratske bodočnosti človeštva, opozorilo, da nas lahko nekoč v popolnosti zamenjajo kibernetški organizmi, pa predstavlja oljka, nasprotno, antropomorfni simbol neomadeževane narave, ki ga

Nenad Opačić slika v obliki nespremenljivega arhetipa, kot koloristične variacije na temo skrotovičenega, grčastega, vendar hkrati plamenasto učinkujočega drevesa z razkošno krošnjo mavričnih barv, spreminjajočih se od upodobitve do upodobitve, bodisi v kavarelu bodisi v olju. Umetnik je v zadnjih desetletjih razvil prepoznaven, geometrijsko stiliziran likovni izraz, kjer izpolnjuje slikovno površino predvsem s pomočjo linearnega poteznega sistema, nanašajoč barvne trakove enega ob drugega, ustvarjajoč vtis kvadratnih ali pravokotnih konstrukcij, pogosto diagonalno zamaknjenih, z zjemo trikotnih Jader, realističnih Portalov in organskih Oljk. Tudi naslednjo razstavo v Mariboru je predstavil v Likovnem razstavišču UKM, z naslovom Od kiborga do baroka, med decembrom 2019 in januarjem 2020, kjer je razstavil svoje Kiborge na velikoformatnih platnih v tehniki olja na platnu in varaždinske portale v isti tehniki, ki pa so za Opačića neobičajno realistični, skoraj že dokumentarni. Ponovna združitev dveh tako skrajno nasprotujočih si motivik, če se ozremo na oljke in kiborge, je za umetnika tipična, saj se navdihuje po naravi, arhitekturi, sakralni motiviki in sodobnih tehnoloških dosežkih. Z znanstveno fantastiko napoveduje dvomljivo "svetlo" prihodnost človeštva. Njegova zadnja mariborska razstava v UKM je bila zanimiva iz različnih vidikov, saj je na njej zoprtavljala racionalne, pravokotne in diagonalne oblike kiborgov baročnim krivuljam oziroma oblom, dejali bi naravno organskim oblikam portalov. Klasično, poduhovljeno estetskost kontrastira s sodobno konstruktivistično brezčutnostjo, stvarno preteklost sooča s fantastično prihodnostjo, hkrati pa polemizira s sociološko problematiko napredka tehnologije za vsako ceno, tudi na račun razčlovečenja. Simbol takšne tehnologije je kiborg, kibernetški organizem, ki predstavlja organsko človeško telo, vendar nadgrajeno s sintetičnimi deli iz različnih materielov, ki naj bi omogočali boljše funkcioniranje naravnega bitja. Pri Opačiću ta tehnološki "napredek" izrine vse kar je naravnega in ustvari čisto pravega, brezdušnega robota, ki je samemu sebi namen, še več, s svojo agresivno zunanostjo predstavlja grožnjo za obstoj vsega živega na zemlji. Popolnoma drugačno sporočilo imajo umetnikovi portali palač in cerkva zgodovinskega mesta Varaždina, ki ga v listinah prvič omenjajo leta 1181, svoj pravi vzpon pa je doživel v baročnem obdobju med 17. in 18. stoletjem, četudi je mesto pred tem doživelo fazo Celjskih grofov, ki so dozidali še eno arhitekturno znamenitost, utrdbo Stari grad. Verjetno je Nenad Opačić edini varaždinski umetnik, ki se je tako sistematsko posvetil enemu samemu arhitektonskemu elementu svojega rojstnega mesta, četudi Varaždinu nikoli ni manjkalo vedutistov. Portali nasploh premorejo, poleg praktičnega pomena, tudi duhovni pomen prehoda med tostranstvom in onostranstvom ali sakralni pomen pri cerkvah v smislu Jezusovih besed: "Ego sum ostium, quis per me introierit, salvabitur." (Jaz sem vhod, kdor stopi skozme, se bo rešil). Tukaj imamo torej popolnoma drugačno perspektivo kot v primeru kiborgov. Nenadu Opačiću uspeva, navkljub trdni, praviloma središčni kompozicijski zasnovi, likovni celoti posredovati dinamičen vtis, predvsem s pomočjo prostorsko kompozicijskih diagonal in krivulj z enako vlogo, pri čemer se zdi, da slednje hkrati nakazujejo neko transcendentno dimenzijo višje duhovne stvarnosti, ki se je umetnik brez dvoma zaveda, upoštevajoč predvsem njegov kontinuiran ciklus Razpel ali Križanega, včasih že grozljivo prehajajočega v Kri-Borga. Umetniška izpoved Nenada Opačića nas tako usmerja k edinemu razumskemu in duhovnemu spoznanju, da sodobna tehnika brez sinergije z naravo zagotovo vodi v propad človeštva.

NENAD OPAČIĆ

Nenad Opačić se je rodil leta 1949 v Varaždinu. Diplomiral je na Akademiji likovnih umetnosti v Zagrebu, v razredu prof. Raula Goldonija, njegovi profesorji pa so med drugimi bili: Ljubo Ivančić, Ferdinand Kulmer, Ivo Šebalj, Matko Peić idr. Od leta 1972 do 1975 je bil sodelavec mojstrske delavnice Krste Hegedušića, od leta 1976 do 1991 pa je vodil Galerijo Karas HDLU (Hrvaško društvo likovnih umetnikov) v Zagrebu. Leta 2009 je izšla umetnikova monografija, obsegajoč njegov petdesetletni likovni opus, z likovnokritičkimi zapisi Zdenka Rusa in Đuke Opačića. Poleg številnih udeležb na samostojnih in skupinskih razstavah je prejel tudi mnogo nagrad in priznanj. Opravljal je tudi funkcijo predsednika HDLU Varaždin. V rojstnem kraju ima lasten atelje z galerijo, kjer prireja srečanja likovnikov, literatov, glasbenikov in drugih kulturnikov, v posebno čast pa si je štel pogosto udeležbo dragega prijatelja, preminulega vsestranskega umetnika Arsena Dedića. Ukvarja se tako s slikarstvom kot kiparstvom, kjer uporablja izključno različne kovine, pogosto kot najdene predmete.

POVIJESNE ORGULJE U ISTRI

Piše: Elena Roce

Razmišljajući o životu nekog stanovništva na određenom prostoru, misli nas najviše vode u svakodnevicu malog, običnog čovjeka i pokušavamo rekonstruirati bitne životne događaje. U tome nam pomaže umjetnost koja, za razliku od povijesnih izvora, daje jednu drugu dimenziju i otvara prostor mašti današnjim zaljubljenicima u povijest. Orgulje, danas gotovo zaboravljeni i zapostavljeni spomenici kulture, instrument su koji se gotovo uvijek veže uz sakralne prostore i olako shvaća isključivo kao pomoćno sredstvo prilikom obavljanja liturgije, zapravo su živi relikti iz nekih prijašnjih doba te svojevrsni vremeplovi. Dok sva ostala sredstva izražavanja (arhitektura, slikarstvo, kiparstvo...) možemo uglavnom osjetiti samo vidom (eventualno opipom) i donekle razumjeti misao renesansnog / baroknog čovjeka, kroz zvuk orgulja lakše je "dotaknuti" povijest. Ukoliko je riječ o izvornom instrumentu, tj. kvalitetno restauriranom, današnja publika zbilja može čuti gotovo isto što i naši preci prije više stotina godina. Svaki graditelj orgulja ugrađuje dio vlastite osobnosti i određenim karakteristikama donosi dašak vremena, odnosno raznoraznih okolnosti u kojima je stvarao. S obzirom na to možemo reći da su orgulje unikatna umjetnička dostignuća svakog pravog velemajestora i odraz etničko-kulturoloških prilika.

Buje, ž. crkva sv. Servula, orgulje G. Callido, autor: Darko Hrastovčak

ISTRA NA EUROPSKOJ MAPI ORGULJA

Istra je zbog svojih posebnosti i burne povijesti, oduvijek privlačila zanimanje brojnih znanstvenika i povjesničara, ali i različitih profila umjetnika. Osim stranih interesenata ovaj mali poluotok iznjedrio je i brojne domaće velikane koji su kroz stoljeća njegovali tradiciju i čuvali istarski identitet. Danas u Istri (pa i čitavoj Hrvatskoj) gotovo da i ne postoji opća svijest o orguljama kao predmetima koji bi trebali biti pod najvišim stupnjem zaštite, ekvivalentno npr. zaštititi fresaka i ostalog sakralnog inventara u našim crkvama. U prošlom stoljeću je, na inicijativu pojedinih entuzijasta, većina instrumenata popisana te je procijenjena njihova vrijednost, a u tom kontekstu potrebno je spomenuti dvije osobe. Giuseppe Radole (Barban,

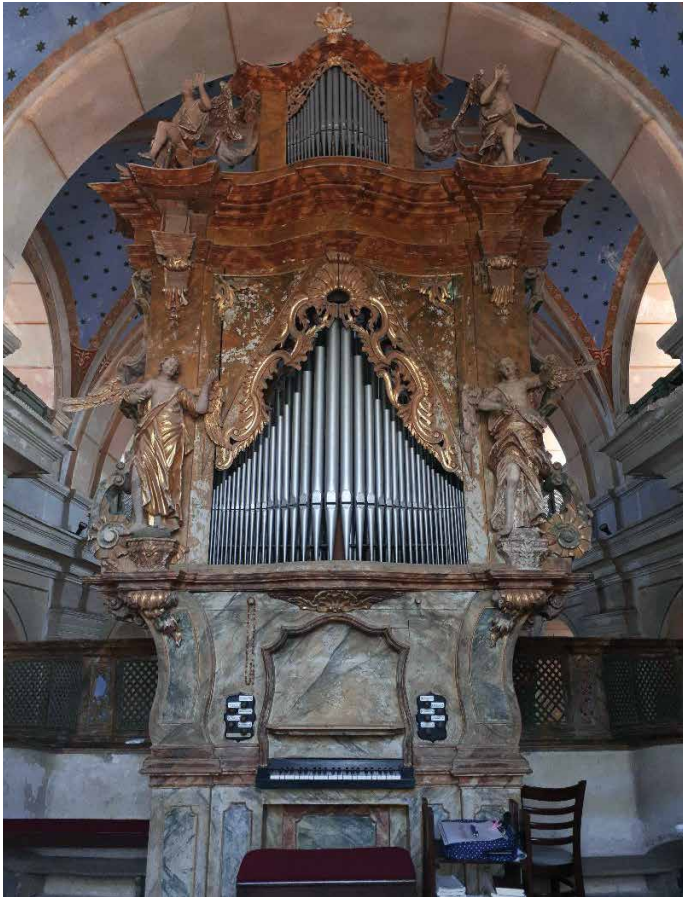
1921. – Trst, 2007), glazbenik i muzikolog, osoba je kojoj dugujemo hvalu za prvo sistematsko prikupljanje podataka o istarskim orguljama, povijesne crtice i opis tadašnjeg stanja u knjizi *L'arte organaria in Istria* (Bologna 1969.). Na njegov rad se kasnije nadovezao i organolog Božidar Grga (Seget Donji, 1942. – Šibenik, 2019.), jedan od pokretača višegodišnjih terenskih istraživanja o povijesnim instrumentima u bivšoj Jugoslaviji i osoba koja je na nesebičan način prenosila svoje znanje na mlađe generacije.

Unatoč naporima nekolicine zaljubljenika u povijesne orgulje, gotovo sve su nedovoljno istražene, velika većina arhivskih podataka iz prošlih stoljeća je izgubljena (ili još čeka na katalogizaciju) te su gotovo svi instrumenti (osim nekoliko izuzetaka) van upotrebe, u lošem stanju i prepušteni zubu vremena. Neki instrumenti su izgubljeni stjecajem povijesnih okolnosti (rekvizicija svirala krajem I. svjetskog rata, vladavina Napoleona, Cecilijanski pokret, bombardiranja tijekom II. svj. rata...), a velika većina stradala je od strane nestručnih ruku.

Kada govorimo o kulturnoj baštini Istre, zanimljivo je kako su se paralelno razvijale dvije različite tradicije, a opet u nekom trenutku imale su zajedničkih dodirnih točaka. Uz autohtonu, tradicijsku glazbu, glagoljaško pjevanje i netemperirane narodne instrumente, pod utjecajem Venecije gradila se i orguljaška baština. Bilo je tu i nekih izuzetaka (primjerice orgulje J. I. Eisla, oko 1770. god., austrijski graditelj nastanjen u Ljubljani), ali sve ostale orgulje iz 18. i ranijih stoljeća izgrađene su u nekoj od tradicija Italije. Nažalost, o onim najstarijim instrumentima ne znamo mnogo, postoje samo neke općenite i kratke bilješke o njihovom postojanju. U razdoblju od 17. do početka 20. st. izgrađen je velik broj instrumenata venecijansko - dalmatinskog stila koji pripadaju opusu Petra Nakića i sljedbenika njegove škole. Danas ove orgulje svjedoče o glazbenom životu i liturgiji istarskog poluotoka, zbog čega se smatraju važnim spomenicima kulturnog nasljeđa. Zahvaljujući vještim i učenim orguljarima, neki od tih vrijednih dragulja sačuvani su do dan danas.

Fotografija devastiranih svirala orgulja župne crkve u Motovunu (iz Fototeke Ministarstva kulture)

Sveti Petar u Šumi (autor E. Roce) – jedine orgulje I. J. Eisla

ODLIKE VENECIJANSKO – DALMATINSKE ORGULJSKE TRADICIJE

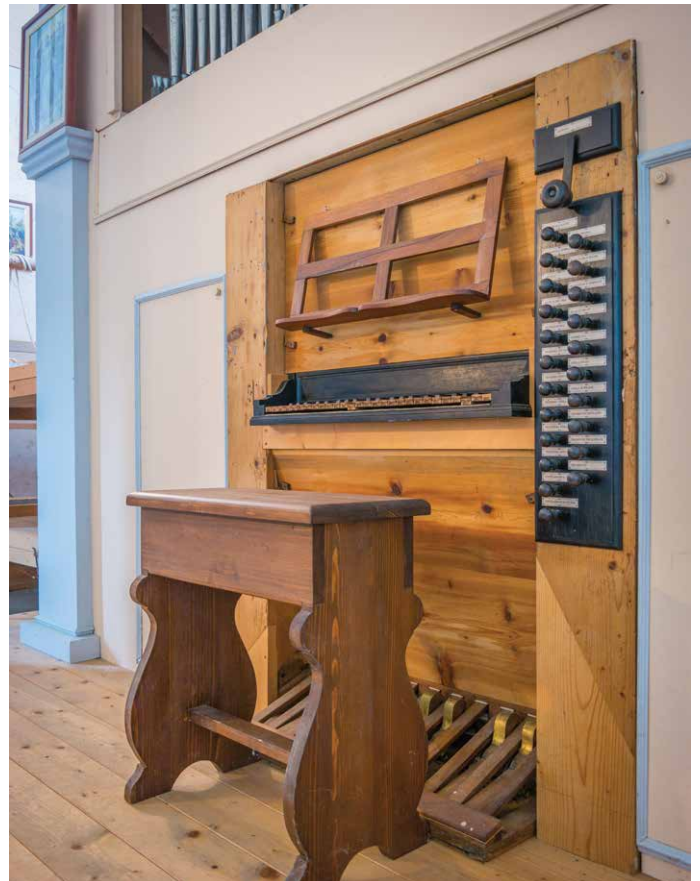
1.) KUĆIŠTE – Nakić i njegovi učenici u pravilu grade orgulje unutar jednog ormara s jedinstvenim otvorom za prospektne svirale (Principale 8'), ponekad su koristili i već postojeća iz razdoblja renesanse koja se odlikuju oslikanim vratnicama. Tadašnja kućišta su smatrana također umjetničkim djelom tako da su zamišljena kao dio interijera, korespondiraju s oltarima i zidnim ornamentima. Često imaju zastor koji se može povući preko svirala i na taj način prigušiti zvuk, ali i pratiti tijek liturgijske godine (npr. razdoblje Velikog tjedna kad orgulje ne sviraju, zastor se povlači preko svirala).

2.) KLAVIJATURA – do G. Callida orgulje Venecijanske tradicije su bile uglavnom jednomanualne, jako rijetko dvomanualne. Manualna klavijatura bila je podijeljena na bas i diskant (divisi soprani e bassi) što omogućuje sviranje solističkih dionica i pratnje istovremeno na samo jednoj klavijaturi. Još jedna posebnost je skraćena (nepotpuna) prva oktava koja ne sadrži sve tonove kromatske ljestvice već samo određene (C, D, E, F, G, A, B). Pedalna klavijatura je veoma skromna po opsegu (u odnosu na npr. sjeverno - njemačke ili nizozemske orgulje iz istog razdoblja), također sa prvom skraćenom oktavom.

3.) DISPOZICIJA (REGISTRI) – registri su podijeljeni u dvije velike grupe: RIPIENO (principalni zbor) i DA CONCERTO (solistički registri). Ovisi o veličini, orgulje su mogle imati samostalne 16' i 8' pedalne registre. Povlačnice (manubriji) za izmjenu registra se

nalaze s desna orguljašu poredani u jednoj ili dvije kolone. Posebno su interesantni tzv. tromboncini, vrsta jezičnjaka (regala), kratkog rezonatora i veoma karakterističnog zvuka, a nalaze se postavljeni podno prospektnih svirala.

4.) SPECIJALNI EFEKTI – Talijanski orguljari bili su vrlo naklonjeni raznim pomagalima koja su se ugrađivala u orgulje radi postizanja određenih efekata, odnosno imitiranja zvukova. Tako su najčešći npr. Tamburo (imitira ritam udaraljki, bubnja) i Ucelletti (imitira zvuk ptičjeg pjeva)

Tipičan sviraonik Venecijansko – dalmatinske tradicije

Tromboncini na Callidovim orguljama u Motovunu

BUDUĆNOST POVIJESNIH ORGULJA U ISTRI

Dugi niz godina su orgulje u Istri bile zanemarivane, a kako su vrsta instrumenta koji propada ukoliko nije u redovitoj upotrebi, a i vrlo su osjetljive na vremenske (ne)prilike, te često podliježu diletantskim pothvatima neiskusnih i nestručnih osoba, bile su u prilično lošem stanju.

Tek nedavno (u drugoj polovici prošlog stoljeća) počelo se govoriti o orguljama s više interesa. U novije vrijeme sve je više mladih, obrazovanih orguljaša koji stekavši iskustva u inozemstvu brinu i o instrumentima u rodnim župama. Tako su npr. 2008. g. restaurirane orgulje Petra Nakića iz 1735.g. u sv. Lovreču Pazenatičkom, čime su vraćene u prvobitno stanje.

PETAR NAKIĆ /
PIETRO NACHINI
(1694. – 1769.)

Petar Nakić, redovnik franjevac (kasnije dijecezanski svećenik), bio je izumitelj, restaurator starijih instrumenata, briljantan matematičar i fizičar, ali i darežljiv učitelj koji je svoje znanje prenosio na svoje učenike, koji su, prihvativši njegove inovacije, postali dio Venecijansko – dalmatinske orguljske škole, prisutne gotovo 250 godina na teritoriju nekada slavne Serenissime. Nakićevi izračuni i otkrića postali su temelj za kvalitetnu i pouzdanu orguljarsku tradiciju, a njegov slavni učenik Gaetano Callido (poznat kao famosissimo organaro veneto) razvio je Nakićeva dostignuća do samog savršenstva.

Sv. Lovreč – orguljska tura (autor: KAF Sveti Lovreč) – E. Roce i K. Klarić pojašnjavaju posjetiteljima princip rada orgulja P. Nakića

DANI HRVATSKE KULTURE MARIBOR 2024.

- **SAMOSTALNA IZLOŽBA MARIJANA MIRTA**
“KIPARSKA DEDIKACIJA KROZ PRIZMU IDENTITETA”
04. 12. 2023.-31. 1. 2024., GALERIJA KOVAČIĆ MACOLIĆ U VARAŽDINU
- **KONCERT KLAPE DALMARI**
20. 1. 2024., VINAGOVA KLET
- **SNIMANJE EMISIJE RSI**
27. 1. 2024., PROSTORIJE HKDM (PARTIZANSKA 12)
- **SAMOSTALNA IZLOŽBA JELENE GRGIĆ - “EMOTIVCI”**
2.-29. 2. 2024., VETRINJSKI DVOR
- **IZLOŽBA RADOVA IZ FUNDUSA LIKOVNE SEKCIJE MILENA LAH (NOVI POSTAV)**
12.-17. 2. 2024., PROSTORIJE HKDM (PARTIZANSKA 12)
- **PREDSTAVLJANJE NOVOG BROJA ČASOPISA CROATA UZ DOMJENAK I DRUŽENJE**
17. 2. 2024., PROSTORIJE HKDM (PARTIZANSKA 12)

Poština plačana pri pošti
2116 Maribor

SRETNA NOVA 2024.

HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO V MARIBORU